

Аналітичний звіт

ПАРТИЦИПАТОРНИЙ БЮДЖЕТ

2016 рік

Аналітичний звіт «Партиципаторний бюджет» підготовлено в рамках діяльності проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади.

Автор: Костянтин Плоский, заступник директора Фондації ПАУСІ, кандидат наук з державного управління

Упорядник: Ігор Лепьошкін, головний експерт/керівник групи експертів Проекту ПРОМІС

Окремі розділи підготували:

2.2. – Сергій Гончар, Черкаська обласна благодійна фундація «Паритет»

5.2. – Тетяна Харенко, заступник голови Координаційної ради з питань громадського бюджету в м. Черкаси

5.3. – Володимир Хорошев, начальник інформаційно-аналітичного відділу департаменту правової політики та якості Вінницької міської ради

Додаток 2 – Леонід Донос, член Робочої групи з питань партиципаторного бюджетування в місті Полтава

Зміст Аналітичного звіту є виключно думкою авторів та не обов'язково відображає офіційну позицію Міністерства міжнародних справ Канади.

Будь-яку частину Аналітичного звіту не можна відтворити або використати в жодний спосіб без відповідного посилання на першоджерело і Проект ПРОМІС.

Повне відтворення тексту дослідження в будь-якій формі можливе лише з письмової згоди Проекту ПРОМІС.

Проект ПРОМІС спрямовано на зміцнення муніципального сектору в Україні, впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення спроможності українських міст у сфері демократизації врядування та місцевого економічного розвитку; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримки процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях.

www.pleddg.org.ua

Зміст

1.	ГРОМАДСЬКА ПАРТИЦИПАЦІЯ.....	5
2.	БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС – УЧАСТЬ ГРОМАДЯН.....	6
2.1.	КАЛЕНДАР ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ.....	6
2.2.	ДОБРА ПРАКТИКА: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ БЮДЖЕТУВАННЯ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	7
3.	ЗАСАДИ ТА ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУ	17
4.	ПАРТИЦИПАТОРНИЙ БЮДЖЕТ У ПОЛЬЩІ	19
5.	БЮДЖЕТИ УЧАСТІ В УКРАЇНІ	22
5.1.	ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ.....	22
5.2.	ДОБРА ПРАКТИКА: РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ НА ПРИКЛАДІ М. ЧЕРКАСИ.....	22
5.3.	ДОБРА ПРАКТИКА: РЕАЛІЗАЦІЇ ПІЛОТНОГО ЕТАПУ БЮДЖЕТУ ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У ВІННИЦІ ..	24
6.	ДОРОЖНЯ КАРТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО БЮДЖЕТУ.....	28
6.1.	ЕТАПИ ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУ	28
6.2.	ПІДГОТОВКА ПРОЦЕСУ («НУЛЬОВА ФАЗА»).....	28
6.3.	РОЗРОБКА ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТА ПРИНЦИПІВ ЩОДО ПЕРЕБІГУ ПРОЦЕСУ ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ	29
6.4.	ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЯ КАМПАНІЯ	30
6.5.	ПІДГОТОВКА І ПОДАННЯ ПРОЕКТІВ.....	30
6.6.	ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТІВ	31
6.7.	ПЕРЕВІРКА ПРОЕКТІВ.....	32
6.8.	ВИБІР ПРОЕКТІВ ДЛЯ ПОДАЛЬШОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	32
6.9.	МОНІТОРИНГ.....	32
6.10.	ОЦІНКА ПРОЦЕСУ	33
	ДОДАТКИ	35
	Додаток 1. Перелік міст, які впроваджують Громадські бюджети у Польщі	35
	Додаток 2. Перелік міст, які впроваджують Громадські бюджети в Україні	43

Перелік рисунків

Рис. 1.	Основні сходинки / складові процесу партиципаторного бюджетування.....	5
Рис. 2.	Скільки ще гуртків/секцій або предметів відвідують респонданти та їх діти	9
Рис. 3.	Скільки в місяць обходиться навчання у цьому закладі.....	10
Рис. 4.	Готовність батьків та дітей оплачувати позашкільну освіту	10
Рис. 5.	Звідки діти взяли інформацію про заклади	11
Рис. 6.	Чому ви ходите саме на цей гурток/секцію/предмет	11
Рис. 7.	З яких напрямків Ви б навчалися, якби навчання було безкоштовне?.....	12
Рис. 8.	Чи відповідає якість навчання вашим очікуванням?	12
Рис. 9.	Що потрібно змінити, щоб покращити якість викладання в гуртку/секції або покращити рівень вивчення предмету?.....	13
Рис. 10.	Партиципаторний бюджет та інші форми партиципації	17
Рис. 11.	Етапи партиципаторного бюджету	28

1. Громадська партиципація

Громадянська партиципація – спосіб активної участі в різноманітних подіях, які нас стосуються; можливість вести активну діяльність, висловлювати думку стосовно процесів, що відбуваються у публічній сфері спілкування з владою – а саме, підтримка органів влади і громадян в процесі спільного прийняття рішень.

Громадянська партиципація – процес, під час якого громадяни отримують можливість впливати на рішення органів державної влади, а посередньо – можливість здійснювати контроль за їхнім виконанням, якщо дані рішення безпосередньо або посередньо торкаються інтересів громадян.

Подібний вид партиципації відрізняється від традиційної участі громадян у виборчому процесі і реалізується за допомогою інших методів. Громадяни, отримуючи можливість брати участь в процесах регулювання на їхній ранній стадії, ще більш активно долучаються до процесів безпосередньої реалізації¹.

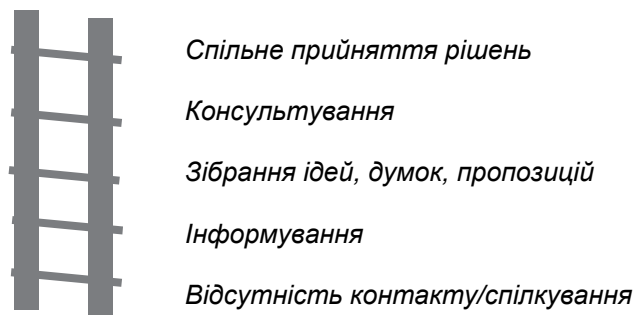

Рис. 1. Основні сходинки / складові процесу партиципаторного бюджетування

Участь громади втілюється у різних формах: інформування, консультування, співпраці і делегування. Для кожної з цих форм існує близько сотні різноманітних інструментів залучення громадян, які можуть бути застосовані на усіх етапах прийняття рішень².

Форми залучення громадян на різних рівнях участі³

Заходи та дії	Рівень участі / партиципації	Напрямок комунікації	Практичне використання
Спільне прийняття рішень	високий	влада Δ громадяни	партиципаторний бюджет, фонд солтиства
Консультування	середній	влада ↔ громадянин	зустрічі за участю мешканців
Збір ідей, думок, пропозицій	низький	громадянин → влада	вивчення громадської думки, інтернет-опитування
Інформування	низький	влада → громадянин	PR, інформаційна політика
Відсутність інформації	відсутній	відсутній	„книга скарг та пропозицій”

¹ Długosz D., Wygnański J.J., Obywatele współdecydują, Przewodnik po partycypacji społecznej, Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa 2005, s. 22

² Типологія громадянської участі. <http://mistosite.org.ua/uk/articles/r%D1%96vn%D1%96-sp%D1%96vprac%D1%96-vlady-%D1%96-gromady-sh%D1%96st-typolog%D1%96j-gromadyanskoyi-uchast%D1%96>

³ Борис Мартеля, Асоціація “Торографіе” (м.Лодзь)

2. Бюджетний процес – участь громадян

2.1. Календар громадської участі у бюджетному процесі

Місяць	Етапи бюджетного процесу	Громадська участь
січень	Формування звітності про виконання місцевого бюджету за минулий рік. Доведення бюджетного фінансування до розпорядників коштів на поточний рік	Дослідження затвердженого бюджету, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання
лютий	Підготовка, затвердження та публікація річного звіту про виконання міського бюджету за попередній рік	
березень	Збір та подання Мінфіну статистичної інформації розрахунку сум коштів, що надаються з державного бюджету	Участь у публічному звіті про виконання бюджету міста та програми соціально-економічного розвитку міста за попередній період. Участь у обговорення та пріоритизації проблем з якими стикається громада, організованих розпорядниками коштів.
квітень	Аналіз статистичної інформації, оцінка виконання за попередній бюджетний період, управління бюджетними призначеннями поточного року	
травень	Оцінка потреби у фінансових ресурсах і визначення пріоритетів на наступний бюджетний період, розробка загальних цілей і фінансової політики міста	
червень	Розробка та затвердження основних заходів по формуванню проекту місцевого бюджету на наступний рік відповідно до основних напрямів бюджетної політики визначеної Кабінетом Міністрів України	Участь у громадських обговореннях, круглих столах, фокус-групах, для вироблення пріоритетів на наступний рік
липень	Розробка інструкцій з підготовки бюджетних запитів. Уточнення середньострокових показників розвитку міста	Участь у розгляді бюджетних запитів головних розпорядників бюджетних коштів
серпень	Опрацювання спільно з Мінфіном розрахунку обсягів міжбюджетних трансфертів, методики їх визначення, організаційно-методологічних вимог та інших показників щодо складання проектів місцевих бюджетів, а також пропозицій щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет	
вересень	Опрацювання розрахунків прогностичних сум коштів, що надаються з державного бюджету місцевим, інших показників наданих Кабінетом Міністрів України, опрацювання пропозицій до місцевого бюджету	Зустрічі з депутатами та посадовими особами виконавчих органів ради та обговорення програми соціально-економічного розвитку міста. Підготовка заявок, рекомендацій та пропозицій до проекту місцевого бюджету.
жовтень	Розробка та підготовка розпорядниками бюджетних коштів бюджетних запитів	
листопад	Аналіз бюджетних запитів і прийняття рішення про включення їх до проекту місцевого бюджету. Розробка проекту місцевого бюджету і проекту рішення про його затвердження	
грудень	Затвердження місцевого бюджету до 25 грудня. Якщо до 1 грудня року не прийнято закон про Державний бюджет України, враховуються обсяги міжбюджетних трансфертів на попередній бюджетний період. У двотижневий строк з дня офіційного опублікування закону про Державний бюджет України приведення обсягів міжбюджетних трансфертів у відповідність.	Участь у публічній доповіді начальника фінансового органу та голови бюджетної комісії про проект рішення про бюджет міста.

Механізми участі громадськості у бюджетному процесі:

- Участь у заходах, що проводяться місцевою радою, її комісіями та комітетами
- Надання письмових пропозицій і запитів щодо формування місцевого бюджету та використання бюджетних коштів
- Надсилання письмових запитів місцевим радам, їх виконавчим органам, місцевим фінансовим органам, розпорядникам бюджетних коштів
- Здійснення громадського моніторингу використання бюджетних коштів
- Участь в оцінюванні ефективності бюджетних програм
- Громадські бюджетні слухання
- Місцеві ініціативи
- Партиципаторний (громадський) бюджет

2.2. Добра практика: Забезпечення громадського впливу у сфері бюджетування позашкільних навчальних закладів⁴

Метою проекту було на прикладі Програми розвитку позашкільної освіти в м. Черкаси показати владі механізми врахування громадської думки, а громаді міста – модель впливу при прийнятті владних рішень у бюджетному процесі.

Першим етапом реалізації проекту передбачалось проведення дослідження галузі позашкільної освіти міста, вивчення думки та бачення батьками і дітьми позашкільної освіти міста.

Дослідженням було охоплено 986 респондентів. Опитування проводилось на 1000 респондентів, але частина анкет була відбракована. Як правило – це відповіді татусів, що не змогли надати відповідь на більшість питань анкети.

Дослідження не включало в себе гурткової роботи в школах.

Дослідженням були охоплені такі заклади:

Напрямок	Кількість закладів та перелік	Кількість дітей, осіб	Кількість дітей, %
Заклади культури	1. Черкаська дитяча музична школа № 1 2. Черкаська дитяча музична школа № 2 3. Черкаська дитяча музична школа № 3 4. Черкаська дитяча музична школа №5 5. Черкаська дитяча художня школа ім. Д. Нарбути 6. Черкаська дитяча школа мистецтв	2215	21
Заклади спорту	1. Дитячо-юнацька спортивна школа з веслування 2. Комплексна Дитячо-юнацька спортивна школа №2 3. Комплексна Дитячо-юнацька спортивна школа 4. Комплексна Дитячо-юнацька спортивна школа "Спартак" 5. Комплексна Дитячо-юнацька спортивна школа "Вікторія" 6. Дитячо-юнацька спортивна школа "Дніпро-80" 7. Комплексна Дитячо-юнацька спортивна школа "Вулкан" 8. Комплексна Дитячо-юнацька спортивна школа №1	2619	25

⁴ Інформацію підготовлено: Сергій ГОНЧАР, Черкаська обласна благодійна фундація «Паритет»

Напря́м	Кількість закладів та перелік	Кількість дітей, осіб	Кількість дітей, %
Заклади освіти	1. Позашкільний навчальний заклад м. Черкаси "Центр туризму, краєзнавства, екскурсій та спорту учнівської молоді", 2. Позашкільний навчальний заклад "Центр дитячої та юнацької творчості м. Черкаси", 3. Черкаський міський багатопрофільний молодіжний центр, 4. Комунальний позашкільний навчальний заклад м. Черкаси "Клуб юних моряків з флотилією" 5. Комунальний позашкільний навчальний заклад м. Черкаси "Міська станція юних техніків".	5523	53
Всього	19	10357	100

Наступним етапом була організація профільної дискусії працівників позашкільної освіти, збір пропозицій від безпосередніх надавачів послуг.

По завершенню профільної дискусії – проведення міжгалузевого міжсекторального обговорення із залученням представників громадських організацій, надавачів послуг на комерційній основі.

Після проведення експертних обговорень проект передбачав проведення загальноміських громадських слухань на яких збирались би остаточні пропозиції для врахування та включення в текст програми.

Сукупність цих заходів дала можливість владі як побачити реальну потребу батьків та дітей міста в обсягах, напрямках та якості позашкільної освіти, так і на практиці ознайомитись із інструментарієм підготовки програм за завданнями. Водночас громадські організації побачили яким має бути реальне обговорення загальноміських програм для повного врахування громадської думки.

Одним із найскладніших етапів реалізації проекту стало дослідження стану позашкільної освіти міста.

Текст опитувальника був розроблений фахівцями Фондації «Паритет» та переданий на узгодження та доопрацювання департаментам гуманітарної політики та фінансів міста. Після проведення декількох спільних зустрічей на яких були узгоджені позиції вказаних департаментів, розглянуті їхні пропозиції та запропоновані зміни, текст опитувальника був погоджений всіма зацікавленими сторонами.

Для безпосереднього проведення опитування був залучений приватний підприємець, який мав необхідну кількість інтерв'юєрів та достатній досвід проведення подібних досліджень.

Основні результати дослідження можна представити наступним чином:

Відповідь на питання «Скільки ще гуртків / секцій або предметів ви відвідуєте?» дала можливість встановити реальну кількість дітей залучену до позашкільної освіти.

Отже,

- На один гурток ходить 46% опитаних
- На два гуртка – 33%
- На три гуртки – 15%
- На чотири – 6%

Згідно інформації Департаменту освіти та гуманітарної політики міської ради, в місті 12177 дітей відвідують гуртки позашкільного виховання. Отже, з врахуванням відвідуваності по одній дитині декількох гуртків складає $12177 / (46+33*2+15*3+ 6*4)*100=6727$ дитини.

Ця цифра не є остаточною, оскільки діти відповідаючи на це питання також враховували як гурткову роботу в школах, так і заняття в комерційних закладах позашкільної освіти. Тому

відправна цифра 12177 має бути збільшена на кількість дітей, що займається гуртковою роботою в школах та таких, що здійснюються в комерційних закладах позашкільної освіти (статистики по таким закладам в місті немає, визначення кількості дітей, що займаються в цих закладах не було предметом дослідження).

Рис. 2. Скільки ще гуртків/секцій або предметів відвідують респонданти та їх діти

Вік опитаних дітей. Як правило, анкетування проводилось за принципом: до 10 років опитуються батьки, старше 10 років – діти.

Опитуванням не передбачалось встановлення квоти на вік, то ж результати показують реальну відвідуваність дітьми закладів в залежності від віку.

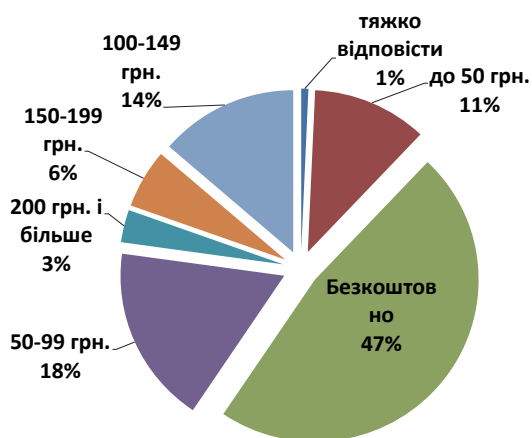
Результати свідчать, що найбільша активність відвідування позашкільних закладів припадає на перші роки навчання. Зі збільшенням віку інтерес до позашкільної освіти дітьми втрачається.

Також потрібно взяти до уваги, що сегмент до 10 років включає 4 роки навчання, сегмент 10-15 років – 5 років навчання і сегмент 15 років і старше – лише 2-3 навчання роки (значно менший). Необхідно взяти до уваги, що до 10 років відвідування закладів ініціюють а відповідно, і контролюють батьки. У віці старше 10 років, можливість контролю за відвідуваністю занять батьками зменшується.

Питання «Скільки ще дітей займається з Вами у гуртку, секції, вивчає предмет?» дало можливість оцінити реальне наповнення гуртків дітьми. З метою уникнення конфліктів з керівниками закладів та гуртків та отримання об'єктивних результатів перевірка наявності дітей на гуртках під час учбового процесу не відбувалась.

Опис наповнення по всім 696 гурткам освітянського та спортивного позашкільля є досить громіздким, тому окреслимо загальні виявлені тенденції:

1. Наповнюваність гуртків, в яких береться плата за навчання прямо пропорційна внеску батьків.
2. Наповнюваність гуртків, в яких береться плата за навчання є набагато вищою ніж в гуртках, де навчання відбувається безкоштовно.
3. Наповнюваність гуртків прямо залежить від керівника гуртка а не від типу закладу. Наприклад в найбільша наповненість гуртків в Клубі юних моряків з флотилією що відноситься до освітянського позашкільля, в той же час найнижча - в Міській станції юних техніків, що також відноситься до освітянського позашкільля.
4. Існує міграція дітей протягом навчального року з гуртка в гурток, кількість дітей в групах не є статичною, оскільки хтось покидає гурток, хтось приходить.

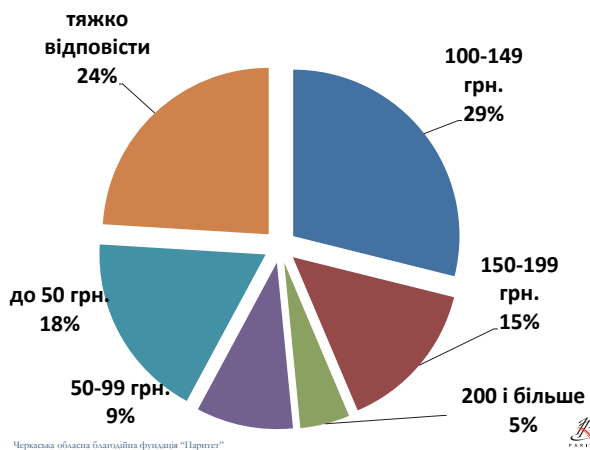

Питання «Скільки в місяць обходиться Вам навчання у цьому закладі?» дало змогу побачити кількість додаткових коштів, що залучаються керівниками гуртків, тренерами та оцінити рівень до фінансування батьками певних видів позашкільля. Але такий аналіз проводиться по кожному гуртку окремо і є досить громіздким, тому наводимо узагальнені дані:

ис. 3. Скільки в місяць обходиться навчання у цьому закладі

1. Безкоштовно в місті займається позашкільлям майже половина дітей - 47%
2. Найдорожчий в місті заклад позашкільля – басейн 200 грн. і більше
3. Рівень залучення додаткових коштів з батьків є досить незначним та несистемним в порівнянні з реальною вартістю навчання.
4. Основний сегмент платного навчання складають школи естетичного виховання (сегменти 50-99грн. – 18%, та 100-149 грн. - 14%)

Питання «Скільки готові платити за якісне навчання у позашкільньому закладі у обраному напрямку?» дало можливість оцінити реальну готовність батьків оплачувати послуги позашкільньої освіти.

Відповіді «Тяжко відповісти» 24%, та «до 50 грн.» надали переважно батьки дітей та діти, що навчаються безкоштовно. Така відповідь повністю корелює з попереднім питанням «Скільки обходиться навчання у цьому закладі», де кількість дітей що навчається безкоштовно складає 47%, а сегмент «до 50 грн» та «тяжко відповісти – 42%.

Відповідь «200 грн. і більше» надали батьки дітей і діти, що тренуються в басейні, тому що у них плата за навчання і зараз складає більше 200грн.

Рис. 4. Готовність батьків та дітей оплачувати позашкільню освіту

Діти більш оптимістичні в можливостях батьків оплачувати за їх позашкільнє навчання, але потрібно враховувати, що батьки утримувались від виголошення більших сум за навчання дітей, боячись, що це може стати приводом для підвищення вартості такого навчання.

В той же час, в порівнянні з попереднім питанням «Скільки в місяць обходиться Вам навчання у цьому закладі?», сегмент «100-149 грн.» виріс з 14% до 29% та став найбільшим, також незначно піднявся сегмент «150-199грн» з 6% до 15%.

Питання «Звіди Ви дізналися про цей гурток / секцію / предмет?» дало можливість оцінити інформаційну діяльність позашкільніх закладів по популяризації свого напрямку позашкільля.

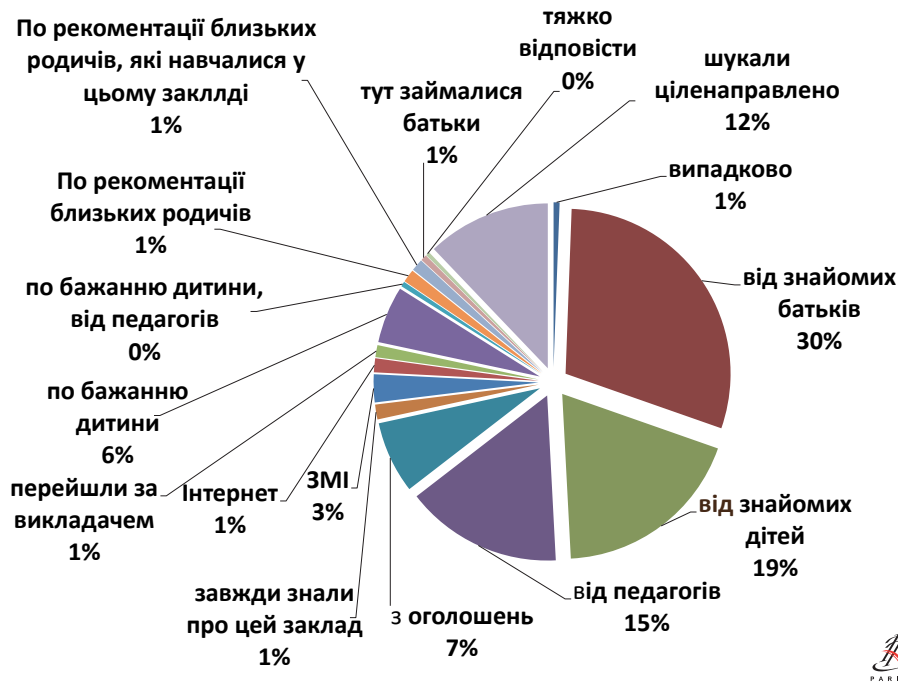

Рис. 5. Звідки діти взяли інформацію про заклади

Потрібно зауважити, що саме це питання є ключовим у залучення максимальної більшої кількості дітей до позашкільного виховання

Результати опитування красномовно свідчать, що найкраще у нас в місті працює так зване «сарафанне радіо», відповідь «від знайомих батьків» дали 30% опитуваних, «від знайомих дітей» - 19%, та «від знайомих педагогів» 15%, що сумарно складає 64%.

В це же час залучення через оголошення, Інтернет та ЗМІ сумарно склало лише 11%.

З поля інформаційної діяльності слід викреслити частину респондентів, що шукали заклади цілеспрямовано. Такий сегмент склав 12%, це переважно батьки, що цілеспрямовано розвивають дитину. Але, якщо до нього приєднати сегмент «По бажанню дитини» та «тут займалися батьки» то сумарна кількість цілеспрямованого пошуку складатиме 20%.

Рис. 6. Чому ви ходите саме на цей гурток/секцію/предмет

Питання «Чому ви ходите саме в цей гурток?» дозволило виявити мотивацію до занять та рівень залучення дітей до прийняття рішення про обрання напрямку розвитку.

Враховуючи, що батьків опитували лише в сегменті дітей до 10 років, який склав майже 50 %, і частина з них сказала, що рішення приймалось саме по їх бажанню, 86% на відповідь «По бажанню дитини» є достатньо позитивним.

Питання «**З яких напрямів Ви навчалися б, якби навчання було безкоштовним?**» було одним з ключових в опитуванні, оскільки давало відповідь - куди саме потрібно направити зусилля та фінансування, відповідно до потреб дітей.

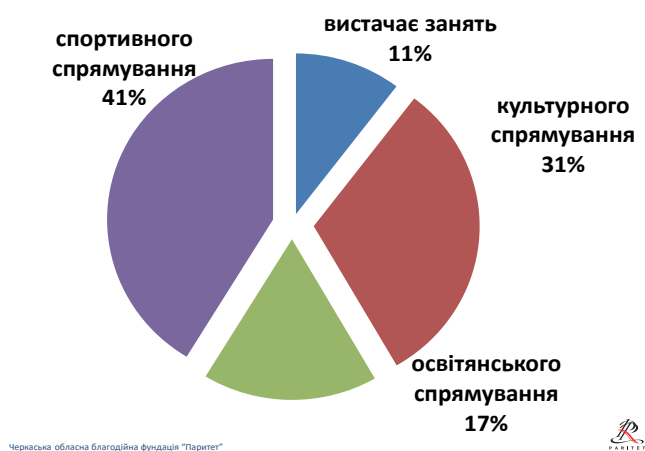

Рис. 7. З яких напрямків Ви б навчалися, якби навчання було безкоштовне?

Більшість відповідей на це питання була «басейн», але оскільки воно формувалось саме по напрямкам, відповідь зараховувалась до сектору «спортивного спрямування». Цікаво, що діти, які відвідують басейн, переважно відповідали «вистачає занять». Також частина дітей що відвідують спортивні секції відповідала, що хотіла б ходити ще на інші спортивні секції, в той час як відповідей на культурне та освітянське спрямування було з цього сектору небагато.

Отже, більшість відповідей припало на сектор «Спортивного спрямування» - 41% в основному завдяки бажанню дітей займатись водними видами спорту. Тому саме на розв'язання цієї проблеми потрібно прикласти максимум зусиль.

Рис. 8. Чи відповідає якість навчання вашим очікуванням?

Відповіді «освітянського спрямування» дали лише 17% тільки тому, що навчання в цих закладах є безкоштовним, і всі бажаючі і так можуть займаються. Переважна кількість в цьому секторі давала відповідь «Клуб юних моряків», де всі гуртки переповнені.

Відповіді «культурного спрямування» набрали 31% тому, що навчання в естетичних школах платне і багато респондентів давало відповідь «танці», яка зараховувалась до культурного спрямування.

Питання «**Чи відповідає якість навчання вашим очікуванням?**» давало відповідь на рівень якості позашкільної освіти міста та задоволеність потреб у обраних респондентами напрямках розвитку.

Переважна більшість дітей та батьків відповіли, що задоволені якістю надання освітніх послуг, що є підтвердженням високого рівня керівників гуртків та закладів. Відповіді «Частково» переважно стосувались матеріального забезпечення діяльності.

Відповіді на питання «**Чи відповідають ваші очікування якості матеріально-технічного забезпечення гуртків?**» Дали можливість оцінити реальні потреби оновлення матеріальної бази позашкільних закладів. 54% респондентів відповіли «Так», 37% - «Частково», що свідчить про достатню кількість основних засобів, але великий рівень їх зносу та моральну застарілість. Це твердження також яскраво демонструє відповідь на питання «Що на Вашу

думку потрібно змінити, щоб покращити якість викладання в гуртку/секції або покращити рівень вивчення предмету (якщо це музична школа)?», де сумарно 45% опитуваних відповіли «Покращити матеріально-технічну базу».

Дев'ять відсотків опитуваних відповіли, що матеріально – технічне забезпечення гуртків є незадовільним. Це передусім стосується Клубу юних моряків, де приміщення знаходяться в стані, що потребує капітального ремонту, засоби викладання закупаються керівниками гуртків за власний кошт.

Блок оплати виїзних змагань показав, що більшість виїзних змагань проплачуються батьками -54%. Високий відсоток відповідей «Тяжко відповісти» - 44 % обумовлений тим, що більшість дітей у виїзних змаганнях за межами міста участі не брала.

Відповіді на запитання «**Що на Вашу думку потрібно змінити, щоб покращити якість викладання в гуртку/секції або покращити рівень вивчення предмету (якщо це музична школа)?**» розподілились наступним чином:

Черкаська обласна благодійна фундація "Паритет"

Рис. 9. Що потрібно змінити, щоб покращити якість викладання в гуртку/секції або покращити рівень вивчення предмету ?

Слід зазначити, що на фоні 85% задоволення якістю надання послуг позашкільля респондентами, відповідь «Все влаштовує» дали лише 8,5 відсотків опитуваних.

Відповіді на питання, «Яких гуртків/секцій/предметів не вистачає нашому місту?» показали, що переважно дітям бракує рухливих занять, спортивних секцій. Не вистачає різноманіття – зокрема, опитувані бажали, щоб в місті для них були: серфінг, тир, хокей, лижний спорт, кінний спорт, екстремальні види спорту, регбі, фігурне катання, кудо, великий теніс, американські танці, бобслей, картинг, східні єдиноборства, брейк-денс. Також говорили про створення відділів в районах деяких видів занять: Клуб юних моряків, спортивне

орієнтування, бокс, плавання, фехтування, шахи, гребля, велоспорт, баскетбол, гімнастика, більше бальних танців та спортивних гуртків загалом.

Серед мистецьких позашкільних занять опитувані називали: хенд-мейд, кулінарія, літературні, театральні гуртки, художні школи, гончарство.

Не минули увагою освітній напрямок: підлітків цікавить розвиток індивідуальності, англійська та китайська мови, медичні та військові курси, дебатні клуби, гуртки професійного спрямування, журналістики, астрономічний гурток.

Батьки однією з головних умов називали безоплатність гуртків, бо розвивати дитину з кількох напрямків одразу не завжди вистачає коштів. На державному забезпеченні просили зробити школи танців, спортивні гуртки, літні табори для дітей з неповних сімей. Акцентували увагу і на спортивних гуртках для хлопців, що функціонально задіювали б активних підлітків. Серед таких спортивних гуртків – скейтборд, велосипеди, фехтування, фігурне катання, плавання, футбол, хокей, регбі, спортивна та художня гімнастика, настільний теніс, легка атлетика, створення нових спортмайданчиків. Називали батьки і оригінальні для Черкас напрямки: альпінізм, мореплавання, кінний спорт, кікбоксинг, регбі, тир.

Мистецька сфера позашкільної освіти вимагає, на думку батьків, збільшення занять з бальних та грецьких танців, гончарства, кулінарії, художніх шкіл, театральних гуртків. Освітня сфера – занять з лінгвістики, психології, логопедії.

Найбільшу за чисельністю підтримку з необхідних видів розвитку позашкільля отримав новий басейн та гончарство.

Експертне обговорення з експертами в галузі педагогіки, соціальних працівників та психологів було найпростішим етапом проекту та відбувалось у формі щомісячних нарад в департаменті гуманітарної політики. В ході обговорення суттєвих пропозицій від працівників позашкільля не надійшло. Дискусія велась лише навколо необхідності збільшення видатків на оновлення основних фондів закладів.

Міжсекторальне обговорення із залученням працівників позашкільля, що працюють в комерційному секторі відбулося набагато конструктивніше ніж галузеве. Зокрема була піднята тема неефективного витрачання міських коштів та кадрового потенціалу комунального позашкільля. За спостереженням приватних підприємців, вихователі, які не змогли проявити себе в конкурентному середовищі, де за навчання платять батьки та відповідно вимагають результатів – без жодних проблем переходять та роками працюють в комунальному позашкільлі. Також було підняте питання відсутності співпраці департаменту, а відповідно, відсутності в тексті програми будь-якої активності направленої на співпрацю з громадськими організаціями військово-спортивного спрямування. Одним з видів співпраці – кошти, що виділяються на літній відпочинок дітей, могли б на конкурсній основі направлятись на військово-спортивні табори на зразок табору організації «Пласт».

Одним з найважчих та найвідповідальніших етапів проекту була організація громадських слухань. В ході підготовки до заходу були надруковані інформаційні плакати, що вивішувались у всіх школах, закладах позашкільля міста та маршрутних транспортних засобах. Об'яви також були розміщені на офіційному сайті міста, в соціальних мережах Facebook та ВКонтакті. Не зважаючи на змістовну інформаційну кампанію, на початок громадських слухань зареєструвалось 160 учасників з необхідних 300. Таку явку можна пояснити наступними чинниками:

1. Відсутність у містян культури участі в громадських слуханнях. На громадські слухання з перейменування більш як 20-ти вулиць міста прийшло також 150 учасників. Громадські слухання, що організовувались раніше, так само не відбувались через відсутність на них необхідного кворуму. За останні 3 роки громадські слухання відбулись лише один раз, коли на них найбільше підприємство міста ПАТ «Азот» автобусами звезло своїх працівників.

2. Громадські слухання відбувались в час роботи позашкілля і батьки обрали заняття замість обговорення.
3. Батьки дітей, яким виповнилось 10 років перестають водити учнів на гуртки/секції та втрачають інтерес до позашкілля, а діти голосувати на громадських слуханнях не мають права.

У зв'язку з тим, що програма ще не була винесена на розгляд міськвиконкому чи ради, формат громадських слухань був не обов'язків, оскільки запропоновані учасниками поправки до програми могли безперешкодно бути внесені розробником до подання на розгляд колегіальних органів. Тому організаторами було прийняте рішення провести громадські обговорення.

В ході обговорень основними питаннями були необхідність побудови басейну, запровадження гуртків народного промислу, збільшення кількості гуртків, що займаються танцями та необхідність розширення клубу юних моряків.

З проблемних моментів реалізації проекту можна виокремити наступні:

1. Відсутність мотивації у розробника до написання Програми.
2. Відсутність спільного бачення програми у керівництва міста
3. Страх керівників управлінь культури, молоді та спорту втратити існуюче фінансування.
4. Застаріле законодавство, що перешкоджає оперативній зміні видів позашкілля, звільненню керівників гуртків що не наповнюються, фінансової підтримки приватних надавачів послуг.

Основним проблемним полем можна визначити відсутність спільного бачення Програми керівництвом міста. Міський голова та начальник департаменту фінансової політики мають бачення програми, що об'єднує спортивне, культурне та освітнє позашкілля. Їхня мотивація ґрунтується на тому, що фінансуються всі ці напрямки з одного кошика та через один департамент. Всі три напрямки мають два рівня послуг:

- Базовий (що покликаний забезпечити масове охоплення дітей та передбачає переважно групові заняття), наприклад: фізкультура, хор, малювання, краєзнавчі гуртки
- Професійний (покликаний надати глибокі знання чи навички, передбачає переважно індивідуальні форми занять) – олімпійські види спорту зорієнтовані на особисті досягнення, художні, музичні школи, клуб юних моряків

Діти протягом року мігрують між різними гуртками/секціями, і об'єднання їх фінансування в одну програму дасть можливість оперативного реагування на попит дітей.

Керівник департаменту гуманітарної політики, начальники управлінь культури, освіти, молоді та спорту мають іншу позицію:

- На цей час кожен напрямок має власну програму і їх дія не закінчилась
- Всі три напрямки регламентуються різними законами
- Робота в трьох напрямках важко піддається уніфікації
- Об'єднання трьох напрямків в одній програмі покаже депутатам реальне фінансування на позашкілля, що може призвести до його зменшення.

Тому, відповідно до доручення міського голови програма готувалась комплексна, але після його переобрання винесена на розгляд колегіальних органів вона не була. Були винесені три окремих програми, програма позашкілля була винесена у формі подовження дії програми до 2015 року без поправок. Завдяки тому, що громадські діячі – учасники проекту залучені до діяльності виконавчого комітету Черкаської міської ради, програма була відправлена на доопрацювання з метою включення поправок напрацьованих в результаті обговорення.

Після включення необхідних поправок програма була прийнята виконавчим комітетом, та направлена на розгляд Черкаської міської ради.

Наступним проблемним полем можна визначити недосконалість законодавства:

- Закон надійно захищає працівників позашкілля, і якщо вони не надають послугу якісно, або на їхню послугу немає попиту, звільнити їх надзвичайно важко.
- Законодавством передбачене утримання мережі закладів а не надання послуг позашкільної освіти, що призводить до значних витрат на утримання основних приміщень та низького рівня оплати персоналу, відсутності фінансування на матеріали та інвентар.
- Закон не дозволяє прямо фінансувати приватні заклади, що призводить до значних і необґрунтованих втрат бюджетом. Наприклад: згідно дослідження, найбільший попит в місті на водні види спорту. Згідно діючого закону, щоб задовольнити потребу місто має будувати басейн. В той же час, якщо проаналізувати кількість коштів, що виділяються містом на одну дитину для занять в басейні, стає очевидним, що за гарантію сплати цих самих коштів приватний бізнес сам збудував би басейн і мав необхідну рентабельність. Проблема вирішилась би без залучення бюджетного фінансування.

Бачення проблемного поля Департаментом гуманітарної політики

Формулювання проблеми	Бюджетування позашкільних навчальних закладів направлено на їх утримання.
Розгляд проблеми в раціональному аспекті	Це призводить до нераціонального використання фінансових ресурсів, неможливості розвивати матеріально-технічну базу закладів. Як результат, низький рівень надання освітніх послуг у позашкільлі (особливо в гуртках технічної творчості), неврахування запитів громади міста щодо напрямків діяльності.
Розгляд проблеми у правовому аспекті	Законодавство фактично забороняє проведення реорганізації ПНЗ, вимагає збереження мережі, кількості охоплених дітей.
Інтереси зацікавлених сторін	Раціональне використання коштів, висока якість надання послуг
Варіанти вирішення проблеми	Змінити бюджетування з утримання закладів позашкілля на закупівлю послуг. Це можливо через реалізацію принципу «гроші ходять за дитиною». Таким чином буде забезпечено право кожної дитини на здобуття позашкільної освіти та врахований запит громади на її здобуття. Розділити позашкілля на дві частини: <ol style="list-style-type: none"> 1. Заклади, що забезпечують змістовне дозвілля учнівської молоді. 2. Заклади, що забезпечують допрофесійну та професійну підготовку. Для цього необхідно провести системне реформування галузі через прийняття нового законодавства, в якому закріпити право дитини на здобуття позашкільної освіти та розширити можливості місцевих громад щодо проведення гнучкої політики розвитку(наприклад, надати право на отримання часткової оплати послуг).

Не зважаючи на окреслені проблеми, Проект мав необхідний позитивний вплив на діяльність влади у місті Черкаси. Програма розвитку позашкільної освіти стала першою програмою в місті, що пройшла необхідне громадське обговорення та була сформована відповідно бюджетування за завданнями. При подальшій розробці інших програм департамент фінансової політики зможе вимагати необхідного обговорення, а громадські організації міста зможуть як проконтролювати цей процес, так і скористатись ним для внесення власних поправок до відповідних програм.

3. Засади та історія виникнення партиципаторного бюджету

Партиципаторний бюджет (далі ПБ) – демократичний процес, який передбачає надання громадянам (зокрема тим, які, формально, не мають громадянства) права розподілу частини коштів з міського бюджету або іншого бюджету, який їх стосується⁵.

Виникнення ідеї ПБ та її поширення:

- 1989-1997 – виникнення моделі партиципаторного бюджету в місті Порту-Алегрі та інших містах Бразилії
- 1997-2000 – поширення ідеї партиципаторного бюджету у Латинській Америці
- з 2000 – ідея досягла країн Північної Америки, Європи, Африки, Азії та Австралії, така практика залучення мешканців стає повсюдною (більше 1500 міст у світі)
- з 2011 – у Польщі бюджет участі розпочався у місті Сопоті і зараз мешканці більше 180 польських міст беруть участь у формуванні частини міських бюджетів через подачу своїх проектів
- з 2015 – в Україні, станом на березень 2016 року дев'ять українських міст затвердили нормативні документи та знаходять на різних етапах запровадження ПБ

Основні принципи ПБ:

- Рішення, що приймаються мешканцями під час голосування є обов'язковими до виконання
- Процес має циклічний характер (реалізується кожного року)
- В партиципаторному бюджеті йдеться не про поглиблення діалогу між окремим громадянином та окремим представником органів влади, а про зміцнення громади в цілому шляхом надання можливості її членам дискутувати, обговорювати основні проблеми та приймати спільні рішення.

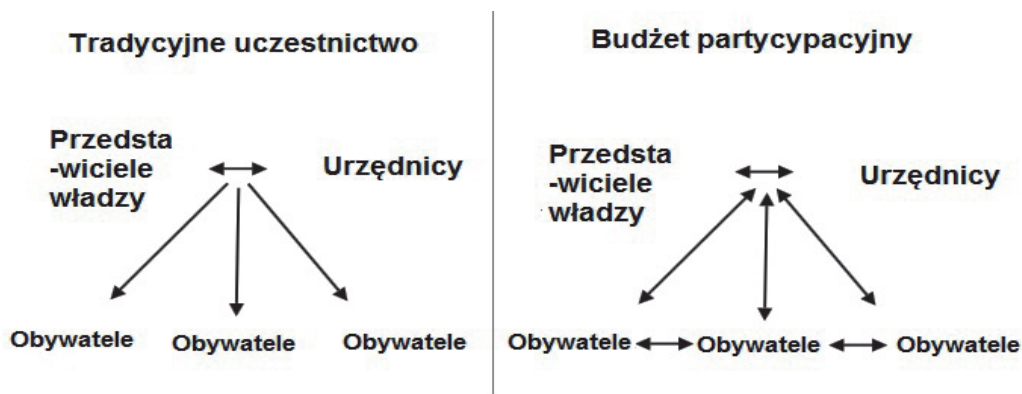

Рис. 10. Партиципаторний бюджет та інші форми партиципації

Партиципаторний бюджет можна запроваджувати всюди, де є публічні/бюджетні кошти:

- Окрема установа, наприклад, будинок культури, школа
- Адміністративні одиниці органів самоврядування (район, мікрорайон тощо)
- Місто

⁵ Participatory Budgeting Unit (британського think-tank)

Партиципаторний бюджет є відносно новим явищем у демократичній практиці міст, тому на сьогодні інтенсивно проводяться дослідження з метою виявлення довготривалих наслідків запровадження ПБ.

Зокрема американські дослідники Браян Вамплер та Майк Тачстон дійшли висновків, що муніципалітети з учасницькими програмами покращують життя своїх громадян⁶.

Досліджуючи учасницьке бюджетування у Бразилії, де між 1990 та 2009 роками більш ніж 120 із найбільших 250 міст впровадили таку форму участі, вчені дійшли висновків, що муніципалітети, які впровадили учасницьке бюджетування, витрачали більше на освіту та санітарні потреби; крім того, в цих містах знизилася смертність серед немовлят. Зокрема у містах, які використовували учасницьке бюджетування протягом більш ніж восьми років, смертність серед немовлят знизилася на майже 20% — знову-таки, після врахування інших політичних та економічних факторів, які також могли би вплинути на смертність серед немовлят. Докази переконливо свідчать, що інвестиції в ці програми приносять важливі дивіденди.

⁶ 27 років учасницького бюджетування в Бразилії. Що з того вийшло <http://mistosite.org.ua/uk/articles/brazyi%D1%96ya-dozvolyla-gromadyanam-prijmaty-r%D1%96shennya-shhodom%D1%96skyx-byudzhet%D1%96v-os-shho-z-togo-vyjshlo>

4. Партиципаторний бюджет у Польщі

На сьогоднішній день в Польщі вже більше 180 міст запровадили партиципаторні бюджети.

ПБ у Польщі у цифрах:

- Суми коштів, які було виділено на формування ПБ: від 40 тис. PLN до 58 млн. PLN
- Відсоткове співвідношення ПБ до міського бюджету в цілому: від 0,002% до 3,403%
- Відсоткове співвідношення сум коштів до майнових витрат: від 0,007% до 17,633%
- Участь мешканців: від 2% до 40%, що можуть брати участь в даному процесі⁷

Правова основа:

- Відсутність закону, який зобов'язує запроваджувати ПБ
- Врегулювання на основі нормативно-правових актів місцевого самоврядування (постанови голів області/міста і/або рішення законодавчих органів)
- В результаті, це набуває форми суспільного договору

Інформація щодо польських міст, у яких запроваджено громадський бюджет, з описом процесу, а також опис стандартів учасницького бюджетування у Польщі можуть бути знайдені на спеціалізованому інтернет-сайті <http://bp.partycypacjaobywatelska.pl/>

Важливим досягненням від впровадження партиципаторних бюджетів у Польщі, серед інших є те що: "учасницький бюджет встановлює нові стандарти для інших процесів/форм участі громадян"⁸.

Переваги запровадження ПБ:

- Надзвичайно активне залучення громади
- Громадянська освіта
- Поява нових лідерів
- Відчуття творення майбутнього і місцевий патріотизм
- Прозорий і зрозумілий спосіб ведення діалогу з громадянами
- Розподіл державних коштів з врахуванням суспільних потреб
- Подолання бар'єрів, які існували між мешканцями та міською державною адміністрацією
- Потенціал, що може бути використаний для побудови довіри між громадянами та владою
- Процес сприяє децентралізації влади
- Може позитивно вплинути на підвищення рівня прозорості процесу прийняття рішень
- Розвиток громадянського суспільства

«Витрати»:

- Процес вимагає великих витрат у вигляді фінансових ресурсів, часу та активної участі всіх сторін, причетних до даного процесу
- Нові обов'язки для міської державної адміністрації

⁷ Źródło, na podstawie: W. Kębtowski, *Budżet Partycypacyjny w Polsce – ewaluacja*, Warszawa 2014, s. 40-52

⁸ <http://wyborcza.pl/1,138327,19841633,budzetowa-wspolna-sprawa.html?disableRedirects=true>

- Завдяки прозорості весь процес знаходиться під пильним оком усіх зацікавлених сторін

Позитивні зміни:

- Зміна свідомості політиків і певної частини мешканців
- Підтвердження того, що громадяни можуть долучатись до процесів і приймати рішення стосовно розподілу державних коштів
- Реалізація необхідних завдань
- Зростання/вибух громадянської активності – ПБ став чудовою нагодою, щоб зробити щось корисне для себе та інших
- Поява нових громадських лідерів
- Поступові зміни в способі роботи державної адміністрації (зокрема, завдяки прозорості процесів та контролю зі сторони громадськості)
- Спостерігається об'єднання громадян заради реалізації спільних проектів
- ПБ виявився чудовою нагодою, щоб мешканці змогли більше довідатись про те, як функціонують органи місцевого самоврядування

Проблеми та виклики:

- Не всі партиципаторні бюджети відповідають високим стандартам і вимогам
- Доволі часто партиципаторні бюджети мають плебісцитарний характер
- Механізм ПБ, запропонований в Польщі радше не мотивує до широкої дискусії та деліберації / обговорення
- Неагресивні способи впливу на якість ПБ (наприклад, шляхом розповсюдження і популяризації стандартів) є помірно ефективними
- Ретельність проведення і достовірність результатів голосування
- Доступність та відкритість обраних проектів
- Інституційна vs. низова громадянська активність
- Нереалізовані проекти
- Процедури, в перебіг яких складно внести зміни (інертність)
- Включення ПБ як інтегральної складової процесу управління містом – він повинен узгоджуватись з іншими заходами та діями
- Освіта і навчання усіх задіяних «акторів»: як мешканців, так і державних службовців

Принципи доброго ПБ⁹:

- Чітке визначення суми коштів, виділених з загального бюджету на ПБ
- Надання мешканцям гарантій, що вибрані ними проекти обов'язково будуть реалізовані
- Циклічний і повторюваний характер процесу
- Врахування місцевої специфіки при розробці основних положень та принципів процесу складання партиципаторного бюджету
- Визначення основних положень та принципів процесу за участю мешканців
- Надання мешканцям можливості включитися в процес розробки і внесення змін в ПБ на кожному його етапі

⁹ Борис Мартеля, Асоціація "Торографіе" (м.Лодзь)

- Положення і принципи повинні бути чіткими і зрозумілими
- Оцінювання ПБ повинно відбуватись щороку
- Необхідно створити простір/площадку для проведення дискусій між мешканцями (побажання ввести обговорення)
- Мешканці повинні знати про можливість отримання підтримки, якщо це пов'язано з їхньою участю в процесі розробки ПБ
- Інформаційну та освітню кампанії слід проводити з використанням різних каналів комунікації
- Не дозволяється вносити зміни в пропозиції мешканців без попереднього узгодження з останніми
- Адміністрація оцінює пропозиції мешканців з точки зору можливості їх подальшої реалізації та відповідності чинному законодавству, а не з точки зору їхньої "привабливості"

5. Бюджети участі в Україні

5.1. Загальна інформація

У 2015 році міста Чернігів, Черкаси та Полтава вперше в Україні почали впровадження громадських бюджетів, розпорядженнями міських голів були створені відповідні робочі групи. На початку 2015 року у місті Луцьк була втілена власна модель бюджету участі «Конкурс громадських ініціатив».

У Чернігові міськрадою схвалено Положення про громадський бюджет – на 2016 рік, в якому передбачено 4,8 млн. грн. на проекти містян. Мешканці подали 73 проекти, допущено до голосування 56. У загальноміському голосуванні, яке проходило у бібліотеках і школах міста взяли участь 6307 жителів, переможцями визначено 17 проектів, які будуть реалізовані у 2016 році.

Черкаською міськрадою затверджено Міську цільову програму «Громадський бюджет міста Черкаси на 2015-2019 роки» - виділено 5 млн. грн. на проекти щорічно. Містянами подано 54 проекти. Після опрацювання департаментами Черкаської міської ради на міське голосування було винесено 39 проектів за які віддали свої голоси 5065 жителів міста Черкаси. Переможцями визначено шість проектів.

Міськрада Полтави затвердила Положення про бюджет участі, який складатиме не менше 0,1% від загального обсягу міського бюджету. Подачу проектів та голосування планується здійснити у 2016 році.

Станом на березень 2016 року дев'ять українських міст затвердили нормативні документи та знаходяться на різних етапах запровадження ПБ. Інформація щодо громадських бюджетів зазначених міст знаходиться у додатку.

Для обміну досвідом між українськими містами щодо запровадження громадського бюджету створена спеціалізована група у соціальній мережі Фейсбук «Громадський бюджет» <https://www.facebook.com/groups/1580110595644887/?fref=ts>

5.2. Добра практика: Реалізація громадського бюджету на прикладі м. Черкаси¹⁰

2015 року у місті Черкаси, за допомогою Фондації ПАУСІ, запроваджено модель так званого «партиципаторного» бюджету яку тут отримала назву Громадський бюджет та стала практичною формою бюджету за завданнями. Ця модель бюджету дозволяє жителям самостійно вирішувати, на які потреби спрямувати частину коштів із міського бюджету. В той же час практика запровадження цієї моделі показала типові фактори успіху та існуючі пастки бюджету за завданнями.

Зокрема було витрачено значно більше часу на успішну інтеграцію цього процесу, ніж планувалося на початковому етапі (лише рішення розроблялося більше двох місяців), в процесі запровадження Громадського бюджету необхідно було визначати весь час пріоритети та досить складно проходила адаптація усіх учасників процесу до нових правил та інструментів, які запроваджувалися. В той же час командна робота з зовнішніми експертами, залучення зацікавлених людей та рішучість ключових гравців дала свої позитивні результати та, відповідно, змогу створити та «запустити» процес прямої участі громадян в розподілі бюджетних коштів.

Так розпочалося запровадження Громадського бюджету в місті Черкаси з розпорядження **міського** голови від 16.06.2015 №112-р «Про утворення Координаційної ради з питань партиципаторного бюджету». Саме ця Координаційна рада і працювала над створенням

¹⁰ Інформацію підготовлено: Тетяна Харенко, заступник голови Координаційної ради з питань громадського бюджету в м. Черкаси, заступник директора департаменту фінансової політики Черкаської міської ради

нормативного документу щодо запровадження моделі відповідного бюджету. В процесі підготовки визначилися, що основним документом має стати програма, проте категоричне несприйняття викликало слово «партиципаторний бюджет». В результаті було прийнято рішення Черкаської міської ради від 20.08.2015 №2-1453 «Про затвердження міської цільової програми «Громадський бюджет міста Черкаси на 2015-2019 роки». При цьому по всьому тексту документу було замінено визначення «партиципаторний бюджет» на «громадський бюджет» та і сама Координаційна рада отримала відповідну назву.

У програмі було визначено фінансовий ресурс на реалізацію проектів в сумі 5 млн. грн. на рік (з 2016 року), розроблено необхідні бланки для подання проектів, проведення аналізу та голосування. Зокрема основними вимогами до проектів було встановлено:

- вартість 1 проекту – до 1 млн. грн.;
- підтримка – не менше 10 осіб;
- період реалізації - протягом року;
- повноваження щодо реалізації - виконавчі органи Черкаської міської ради;
- автор проекту мав мати вік від 18 років, має проживати в м. Черкаси (zareєстрований, працювати, навчатися, служити чи ін.).

Протягом місяця починаючи з 15 вересня 2015 року кожен житель Черкас мав змогу запропонувати свій проект для поліпшення свого міста.

Загалом містяни запропонували на впровадження 54 проектів. Більшість із них (70%) черкасці подали у паперовому варіанті. Хоч можна було це зробити й через інтернет – на сайті Черкаської міськради для цього було створено спеціальну рубрику. Он-лайн сервісом скористалось лише 30% учасників. Під час подавання проектів найактивнішою виявилась молодь. Цікаво, що проект продемонстрував цілковиту гендерну рівність: і чоловіки, й жінки подали однакову кількість проектів – по 27. Більшість учасників проекту дізнались про нього від друзів (48%), чимало було й тих, хто дізнались про проект через інтернет (32%), менше – з друкованих ЗМІ (11%) та з телебачення і радіо (9%). Більшість учасників проекту – працюючих, також було кілька непрацюючих, пенсіонерів і один студент. Пріоритетні напрямки проектів: 52% – інше, естетичне облаштування міста – 22%, облаштування зон відпочинку – 11%, ремонт тротуарів – 7%, вуличне освітлення – 6%, дороги – 2%. На реалізацію більшості проектів заявлена сума 100-500 тисяч гривень і більше 500 тис. грн. Лише на реалізацію 14 проектів потрібно менше 100 тисяч гривень.

Після опрацювання департаментами Черкаської міської ради на міське голосування з 1 по 14 грудня 2015 року було винесено 39 проектів за які віддали свої голоси 5065 жителів міста Черкаси. Відбір кращих пропозицій відбувався за допомогою паперових бланків у приміщенні Черкаської міської ради де було зараховано 2727 голосів та шляхом електронного голосування на сайті міської ради – відповідно зараховано 2338 голосів. Показово, що можливість паперового голосування користувалися переважно жителі старшого віку, а електронною - відповідно молодь.

Особливостями голосування було намагання деяких жителів проголосувати по декілька разів в електронному та паперовому вигляді, проте зараховано було лише один голос від одної людини. На сайті міської ради була можливість голосувати жителям інших регіонів, проте їх голоси не враховувалися. Проте таке голосування показало, що і не «місцевими» лідерами перегонів були проекти-переможці, за які віддали найбільше голосів черкащани. А серед регіонів, які брали активну участь у голосуванні були м. Київ та оточуючі населені пункти Черкаської області.

Шість із запропонованих проектів, які отримали найвищу підтримку жителів міста були обрані міською радою для реалізації впродовж 2016-ого року в межах суми 5 млн. грн., а саме:

- Проект №32 «Облаштування тротуарною плиткою подвір'я Черкаської гімназії №9 ім. О.М. Луценка», вартістю 600 тис. грн., підтримано 678 голосами жителів міста;

- Проект №17 «Сучасний Дитячий Навчальний Заклад», вартістю 930 тис. грн., підтримано 598 голосами жителів міста;
- Проект №39 «Благоустрій алеї парку Комунальне некомерційне підприємство "Перша Черкаська міська лікарня" Черкаської міської ради», вартістю 1000 тис. грн., підтримано 502 голосами жителів міста;
- Проект №28 «Створімо громадою умови для безпеки життєдіяльності малят у садочку», вартістю 860 тис. грн., підтримано 499 голосами жителів міста;
- Проект №26 «Спортивний зал імені Сергія Амброса», вартістю 1000 тис. грн., підтримано 491 голосами жителів міста;
- Проект №9 «Потурбуйтеся про підростаюче покоління – облаштуємо майданчик для дітей», вартістю 600 тис. грн., підтримано 178 голосами жителів міста.

Саме ці проекти і будуть реалізовані в місті Черкаси в рамках Громадського бюджету.

В той же час в процесі реалізації проекту виникло багато пропозицій та уточнень, які будуть враховані в майбутньому. Зокрема будуть внесені зміни до програми щодо уточнення бланків та певних параметрів програми, планується залучити активних людей до участі, оминати пастки та примножити успішні фактори, які дали змогу запровадити одну з перших в Україні моделей учасницького бюджету.

За допомогою Громадського бюджету вдалося ознайомити громаду з поняттям «партиципаторного» бюджету, визначити найбільші проблеми міста та налаштувати діалог між громадськістю та посадовцями місцевого самоврядування. Слід відзначити, що проекти, які не стали переможцями, але набрали велику кількість голосів, взяті на контроль профільними департаментами.

Таким чином, Громадський бюджет в місті Черкаси став першим кроком розвитку фінансової прозорості місцевого самоврядування та одним з елементів бюджету за завданнями.

5.3. Добра практика: Реалізації пілотного етапу Бюджету громадських ініціатив у Вінниці¹¹

Партисипативне або учасницьке бюджетування є інструментом **прямої демократії**, за допомогою якого громадяни беруть участь у прийнятті рішень щодо розподілу бюджетних коштів. Сьогодні його практикують багато міст Європи та усього світу, а сам термін входить до словників економістів усього світу та до переліку рекомендацій ООН щодо ведення міських бюджетів.

Місцева громада є головним діячем, що робить свій внесок до усіх міських перетворень. Лише спільна місцева громада разом із сильною місцевою владою можуть досягти майбутнього бачення Вінниці, яке представлено в Стратегії розвитку міста «Вінниця – 2020». Пріоритетом 1 в Стратегії визначено «Формування сильної місцевої громади». Проект «Громадський бюджет» у м. Вінниці сприятиме розвитку більш прозорих та довірливих відносин між Вінницькою міською радою та мешканцями м. Вінниці, підвищення суспільного розуміння до пошуку та вирішення суспільно-важливих та нагальних проблем територіальної громади.

Останнім часом у Польщі все більшої популярності набирає так званий бюджет участі, саме вивчивши позитивний досвід цієї країни м. Вінниця також долучилася до кращих міжнародних практик. Рішенням міської ради № 13 від 25.12.2015 року затверджене «Положення про Бюджет громадських ініціатив м. Вінниці», яке визначає основні засади процесу взаємодії органів місцевого самоврядування та членів територіальної громади щодо впровадження інноваційних механізмів залучення громадськості до розподілу коштів міського

¹¹ Інформацію підготовлено: *Хорошев Володимир, начальник інформаційно-аналітичного відділу департаменту правової політики та якості Вінницької міської ради*

бюджету. В Положенні зазначено, що «загальний обсяг «Бюджету громадських ініціатив м. Вінниці» на бюджетний рік складає до 1 відсотка затвердженого обсягу власних та закріплених доходів загального фонду міського бюджету міста Вінниці на відповідний бюджетний період у відношенні 50 / 50 між великими та малими проектами. В разі потреби співвідношення може бути змінено». Також рішенням виконавчого комітету міської ради від 28 січня 2016 року №184 затверджені Положення про Координаційну раду проекту «Бюджет громадських ініціатив м. Вінниці», її склад та Експертна група для здійснення аналізу проектів, які запропонують мешканці для участі в даному конкурсі.

Цього року на реалізацію таких проектів в бюджеті передбачено **5 млн. гривен**. Обсяг частини міського бюджету на Бюджет громадських ініціатив буде визначатись щорічно згідно з рішенням міської ради про міський бюджет на відповідний рік.

З 15 січня 2016 року стартував пілотний етап проекту «Бюджет громадських ініціатив м. Вінниці». Протягом місяця проведена потужна рекламно-інформаційна кампанія. Представники Координаційної ради провели зустрічі з депутатами міської ради, фахівцями муніципальних служб, громадськими організаціями, органами самоорганізації населення, засобами масової інформації. Був розроблений та наповнений необхідною інформацією спеціалізований розділ офіційного сайту міської ради. Розміщена інформація на біл-бордах, сіті-лайтах міста, в громадському транспорті та закладах культури і освіти. Ініціативні групи мали можливість отримати консультацію в спеціалізованих інформаційних пунктах, в телефонному режимі та за допомогою електронної пошти.

З 1 лютого був розпочатий прийом проектних пропозицій від мешканців міста. Проекти надходили до міської ради в електронному та паперовому вигляді. За місяць, відведений на збір проектних пропозицій, активні вінничани ініціювали 174 проекти. Така велика кількість ідей говорить про те, що у Вінниці формується дійсно сильна і активна громада. Особливо активну участь виявили мешканці віддалених мікрорайонів міста. Переважна більшість проектів спрямована на благоустрій міста. Зокрема це благоустрій паркових зон та зон відпочинку міста. Значна кількість ініціатив стосується:

- реконструкції та створення рекреаційних зон біля природних водоймищ міста (Олійножировий комбінат, П'ятничани, Тяжилів, Хутори);
- озеленення та змінення ландшафтного дизайну міста;
- облаштування прибудинкових територій (дитячі та спортивні майданчики);
- асфальтування доріг та дворових проїздів;
- відновлення та поліпшення існуючих спортивних майданчиків та спортивних баз (фізкультурно-спортивні товариства СПАРТАК, ДИНАМО);
- встановлення систем відеоспостереження в ДНЗ, ЗОШ та загалом у місті;
- відновлення та розширення можливостей культурно-освітніх закладів;
- створення умов для дозвілля вінничан;
- соціального спрямування (покращення дозвілля та розширення можливостей людей з особливими потребами).

Досить важливо, що наші мешканці переймаються не тільки повсякденними питаннями, але й проявляють креативність:

- встановлення скульптури "перша вчителька" в сквері біля МакДональдз;
- встановлення іменних (персональних) лавочок;
- сонячний годинник у м. Вінниці. Історія кризь час «Лицарі сонця»;
- фонтан «Квітухий рояль»;

- ландшафтна композиція «Ейфелева вежа»;
- дитячий автомайданчик (де діти вивчатимуть правила дорожнього руху);
- громадський велосипедний прокат у м. Вінниці.

Всі проекти були розміщені на офіційному сайті міської ради в розділі «Бюджет громадських ініціатив». Експертна група, до складу якої входять фахівці профільних департаментів та відділів міської ради, здійснила попередній формальний аналіз можливості реалізації запропонованого проекту за рахунок коштів Бюджету громадських ініціатив м.Вінниці. Основні критерії оцінки: відповідність проекту діючому законодавству та істотним умовам конкурсу; реалізація проекту відбувається на території міста та входить до повноважень міської ради; термін реалізації проекту можливий протягом 2016 року. За умовами конкурсу проекти поділяються на **малі** – обсяг фінансування до 200 тис. грн. та **великі** – від 200 тис. грн. до 1 млн. грн.

У зв'язку з тим, що в Положенні не прописані умови взаємодії органів влади та ініціативних груп при реалізації проектів, які тривалий час у місті реалізуються першочергово на умовах співфінансування з мешканцями будинків в локальних районах міста, частину проектів експертна група відхилила. Це проекти, що стосуються будівництва дитячих та спортивних майданчиків на прибудинковій території (14 проектів), асфальтування доріг та тротуарів (6 проектів) у приватному секторі міста.

Два великих проекти, які співпадають за тематикою, запропоновано об'єднати в один – це проекти, що стосуються реконструкції та благоустрою спортивної зони відпочинку, пляжу «Спартак».

На голосування Експертна група запропонувала винести **80 проектів**: з них **37 малих** та **43 великих** проектів.

Голосування розпочалося 1 квітня 2016 року і тривало протягом 11 календарних днів. Кожен мешканець міста мав право підтримати **один малий та один великий проект**.

Відповідно до Статуту територіальної громади м. Вінниці **мешканцями міста** є усі особи, які на законних підставах постійно чи тимчасово проживають, володіють нерухомим майном, працюють на території міста, здійснюють іншу діяльність, пов'язану зі сплатою податків до місцевого бюджету міста Вінниці.

Голосування за проекти відбувалося в електронному вигляді на офіційному сайті міської ради www.vmr.gov.ua в розділі «Бюджет громадських ініціатив м. Вінниці» шляхом заповнення електронної версії анкети (за умови авторизації в персональному кабінеті сайту). В паперовому вигляді голосування тривало в Центрах адміністративних послуг «Прозорий офіс» у м. Вінниці в робочі дні з 09.00 до 18.00 години шляхом заповнення друкованої версії анкети. Для голосування мешканці міста обов'язково повинні були мати при собі паспорт або інший документ, який підтверджує проживання або здійснення діяльності на території міста.

Протягом 11 днів за проекти в «Прозорих офісах» міста та на сайті Вінницької міської ради проголосувало – **14621** вінничан. За великі проекти проголосували – 8580 мешканців міста. В паперовому вигляді проголосувало 2430 мешканця, в електронному – 6150. За малі проекти проголосував – 6041 мешканець. В паперовому вигляді проекти підтримали 2178 мешканців, в електронному – 3863.

Експертною групою, під час перевірки з 12 по 15 квітня, визначені недійсними 274 голоси:

- голосування в електронному вигляді (дублювання авторизації громадянами за одним номером телефону) – 143;
- голосування в друкованому вигляді (використання паспортних даних більше ніж один раз) – 104;

- інше, при голосуванні в електронному вигляді (використання фіктивних паспортних даних, відсутність місця реєстрації або реєстрація за межами м. Вінниці) – 27.

Координаційна рада програми визначила на своєму засіданні 19 квітня 12 проектів-переможців. Шість серед малих проектів №№ 52, 65, 80, 86, 147, 153, які набрали понад 200 голосів підтримки мешканців, та шість серед великих – проекти №№ 5, 15, 31, 33, 64, 98, які набрали понад 300 голосів. Рішенням виконкому міської ради №1063 від 28.04.2016р. був затверджений протокол засідання Координаційної ради та визначені підрозділи міської ради, які будуть відповідати за реалізацію даних проектів в 2016 році.

В процесі реалізації пілотного етапу програми Експертна група визначила проекти, які не можуть фінансуватися за рахунок Бюджету громадських ініціатив, а саме:

- передбачають будівництво нової будівлі;
- передбачають реалізацію проектів комерційного характеру;
- передбачають створення окремих комунальних підприємств, закладів, установ, організацій;
- передбачають виконання робіт на умовах співфінансування.

Голова Координаційної ради - міський голова Сергій Моргунов подякував усім вінничанам, які взяли участь в заходах громадського бюджету, за свідому громадянську позицію та активну участь у життєдіяльності міста. Він зазначив, що тільки спільними зусиллями ми зможемо зробити наше рідне місто кращим та успішнішим.

На даний час проводяться консультації з громадськістю, збирається інформація та опрацьовуються зміни до «Положення про Бюджет громадських ініціатив м. Вінниці». Другий етап програми заплановано розпочати у червні 2016 року для формування пропозицій до міського бюджету на 2017 рік.

6. Дорожня карта запровадження громадського бюджету¹²

6.1. Етапи партиципаторного бюджету

Рис. 11. Етапи партиципаторного бюджету

* Освітньо-інформаційна кампанія і оцінювання повинні супроводжувати процес в цілому та кожний з його окремих етапів. Місця, де на схемі зазначені дані дії та заходи, вказують на ті етапи процесу, коли на цих діях та заходах бажано зосередити особливу увагу (наприклад, найбільш активну освітню та промоційну діяльність необхідно здійснювати на початковому етапі процесу, натомість, найбільше заходів та дій, пов'язаних з оцінюванням, треба запланувати після завершення процедури в даному році).

6.2. Підготовка процесу («нульова фаза»)

Насамперед, сама ідея запровадження партиципаторного бюджетування в даній місцевості повинна стати предметом обговорення за участю міського голови, депутатів, службовців, громадських активістів. В рамках такого обговорення необхідно подумати над:

- визначенням цілей, заради яких в даній місцевості та органі самоврядування запроваджується партиципаторний бюджет; цілі запровадження партиципаторного бюджетування необхідно формулювати одразу на довгострокову перспективу і передбачити їх для всіх рівнів (наприклад, загальний рівень активності мешканців, інтеграція місцевих громад, ефективність використання коштів, спосіб функціонування ради),
- визначенням адміністративного рівня, на якому буде відбуватись процес партиципаторного бюджетування (місто, допоміжні одиниці, окремі установи),

¹² Розроблено на основі «Стандарти процесів партиципаторного бюджетування в Польщі», http://pauci.org/one_news.php?id=11

- визначенням суми коштів, стосовно розподілу якої мешканці прийматимуть рішення в рамках партиципаторного бюджету: розмір суми та її призначення (з якої статті витрат, на які цілі).

Інформація стосовно готовності започаткувати процес партиципаторного бюджетування в даній місцевості повинна бути доведена мешканцям.

Місцева влада повинна визначитись щодо правових підстав, на яких базуватиметься партиципаторне бюджетування в даній місцевості (міська цільова програма, положення).

Добрі практики:

- «У Львові хочуть створити громадський бюджет міста» http://zaxid.net/news/showNews.do?u_lvovi_hochut_stvoriti_gromadskiy_byudzhet_mista&objectId=1368331&fb_action_ids=900953153334451&fb_action_types=og.

6.3. Розробка основних положень та принципів щодо перебігу процесу партиципаторного бюджетування

Конкретні положення та правила перебігу процесу партиципаторного бюджетування повинні розроблятися з урахуванням місцевих умов, зокрема, розмірів місцевості, традиційного поділу різних його частин тощо. Однак, партиципаторний бюджет лише тоді буде дійсно бюджетом участі, якщо рішення щодо кінцевого вигляду процедури будуть приймати не лише представники влади чи управлінь, але й також безпосередньо мешканці. Ключове значення має надання можливості мешканцям висловити свої думки чи зауваження шляхом, наприклад, участі в роботі групи з питань партиципаторного бюджету та в загальних консультаціях.

Створення групи з питань партиципаторного бюджету, яка буде спільно працювати над поданням пропозицій основних положень та принципів процесу, а також над розробкою його остаточної моделі.

Така група має бути різноманітною, тобто, в її складі повинні бути представники різних зацікавлених сторін спільноти, зокрема, представники законодавчої та виконавчої влади, «звичайні» мешканці.

Склад групи і процедура відбору повинні бути прозорими. Відбір представників громадськості (мешканців або громадських організацій) повинен мати відкритий характер – кожен має право подати свою кандидатуру, а остаточний вибір членів групи повинен бути найбільш нейтральний. Для забезпечення найбільш ефективної роботи групи, її оптимальний склад не повинен перевищувати 20-25 осіб. Результати роботи групи повинні бути оприлюднені, наприклад, у формі нот/підсумків зустрічей, розміщених на веб-сайті органу місцевого самоврядування. Слід передбачити можливість прокоментувати результати роботи групи щодо розробки моделі процесу партиципаторного бюджетування ззовні, зокрема, мешканцями, які не є членами групи, наприклад, шляхом проведення консультацій з громадськістю.

Результати роботи групи (модель, основні положення та принципи процесу партиципаторного бюджетування) повинні бути прийняті і запроваджені на підставі нормативно-правового акту органу місцевого самоврядування, наприклад, рішення ради.

Добрі практики:

- Розділ «Громадський бюджет» на веб-сайті Черкаської міської ради <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/sections.php?s=34>
- Положення про Координаційну раду з питань громадського (партиципаторного) бюджету м. Суми https://docs.google.com/viewer?url=http://smr.gov.ua/images/documents/gromad_budget/116-R-28-04.doc&embedded=true

- Відкрите запрошення до реєстрація до Координаційної ради з питань громадського (партиципаторного) бюджету м. Суми https://docs.google.com/forms/d/1G9djsIIE7KpgnKqvUVrELboMR8FUqbKQK7Gh_pA1-g/viewform?c=0&w=1&pli=1
- Нормативні документи з громадського бюджету м. Черкаси <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/files.php?s=34&s1=377>

6.4. Інформаційно-освітня кампанія

Інформаційно-освітні заходи повинні мати постійний, безперервний характер, тобто, супроводжувати процедуру партиципаторного бюджетування на всіх її етапах. Особливо активно такого роду заходи слід проводити в перші роки функціонування партиципаторного бюджету, оскільки мешканці повинні отримати необхідну інформацію та знання стосовно суті, основних принципів нового механізму та процесу підготовки проектів, а також їх вибору (голосування).

- Використання різноманітних каналів комунікації та форм інформаційних матеріалів (наприклад, плакати, листівки, телевізійні ролики, радіоповідомлення).
- Забезпечення доступу до більш детальної інформації стосовно процесу в цілому в Інтернеті, наприклад, шляхом створення спеціальної закладки на веб-сайті органу місцевого самоврядування; необхідно розмістити детальну інформацію стосовно кожного етапу та загальних положень і принципів процедури, зразки документів, які можна буде завантажити (наприклад, бланк заявки), інформацію щодо можливостей отримання додаткової консультативної допомоги в органі місцевого самоуправління (дати чергувань, контактні особи, номери телефонів та адреси електронної пошти).
- Інформаційні повідомлення повинні бути орієнтовані на різні групи населення і адаптовані до них з точки зору форми і каналу повідомлення (наприклад, інформація в Інтернеті – для молоді, інформація в традиційних ЗМІ – для людей середнього та старшого віку).
- Використання «немедійних» каналів передачі інформації, як, наприклад, багатоповерхових будинків, державних установ, громадського транспорту (автобусів, трамваїв тощо).

Добрі практики:

- Публікація щодо бюджету участі у місцевій газеті, м. Суми <https://drive.google.com/file/d/0B3QpF81SqaDGY1p6b2VJakIEZnA4c2Z6Qk1cW9wa2xITThB/view>
- Промоційні відео-ролики, телепередачі та сюжети на ТВ українських міст <https://www.youtube.com/playlist?list=PL3wEdU8aU0yyDm4zSKvuXdJA2VpDjqCFv>

6.5. Підготовка і подання проектів

- Право подати проект повинні мати окремі мешканці (фізичні особи).
- Мешканці повинні мати гарантований доступ до інформації, необхідної для підготовки проектів, зокрема інформації щодо тематики завдань та заходів громади – тематичних сфер, яких можуть стосуватись проекти (якщо в цьому плані існують будь-які обмеження), мапи власності земельних ділянок (на мапі, яку можна буде завантажити з веб-сайту органу місцевого самоврядування, повинні бути позначені території та площі, що перебувають у власності громади), орієнтовні витрати на реалізацію тих чи інших завдань в рамках виконання завдань громади (наприклад, сума витрат на встановлення лавки, вуличного ліхтаря, спорудження 1 м² тротуару тощо).
- Цей етап процесу повинні супроводжувати особливо активні дії та заходи інформаційного та освітнього характеру, основна мета яких полягатиме в інформуванні мешканців про можливості і умови подання проектів.

- Чудовою ідеєю буде створення на даному етапі можливості для зустрічей, спільного обговорення і роботи мешканців над проектами, наприклад, у вигляді дискусій або ж семінарів на рівні мікрорайону/житлового масиву. Це може бути особливим шансом для громадських організацій чи рад допоміжних організаційних одиниць підвищити активність мешканців на місцевому рівні.

Добрі практики:

- «Полтавців продовжують знайомити з Проектом "Партиципаторне бюджетування у м. Полтаві» <http://www.rada-poltava.gov.ua/news/85431103/>
- Список посадових осіб Чернігівської міської ради, відповідальних за реалізацію бюджету участі <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/budget/news/6896>
- Рекламні матеріали Бюджету громадських ініціатив м. Вінниці у 2016 році <http://gromada.vmr.gov.ua/Lists/InfoAbout/ShowContent.aspx?ID=7>
- Форма подання проекту, Бюджет участі м. Полтава 2016 рік <http://www.rada-poltava.gov.ua/people/parcutupator/>

6.6. Обговорення проектів

Обговорення ідей проектів і безпосередньо проектів повинно відбуватись в певні «моменти» процесу партиципаторного бюджетування:

- перед початком розробки проектів;
- в процесі подання проектів;
- перед початком етапу вибору проектів для подальшої реалізації (етап голосування).

Метою цього елемента процесу партиципаторного бюджетування є створення для мешканців можливостей спільно осмислити існуючі проблеми і потреби місцевих громад, а також заохочення мешканців до співпраці в рамках підготовки проектів, спрямованих на задоволення цих потреб. В ході зустрічей і обговорень автори проектів можуть порівняти свої ідеї з пропозиціями інших мешканців, отримати цінні зауваження до своїх проектів, а також зустріти людей з подібними ідеями та об'єднати свої зусилля для розробки спільної заявки.

Залежно від тривалості періоду, призначеного для розробки і подання проектів, перші дві фази обговорення можна проводити окремо або в поєднанні з цим елементом графіку процесу партиципаторного бюджетування.

- В період, призначений для подання проектів в тих територіальних одиницях, де це передбачено процесом (наприклад, в мікрорайонах чи житлових масивах), необхідно організувати зустрічі для мешканців (мінімум 1), під час яких вони зможуть представити свої ідеї проектів, почути коментарі, доопрацювати їх, а також знайти бажаючих долучитись до спільної роботи над проектами.
- В період, який передуватиме вибору проектів, в тих територіальних одиницях, де відбуватиметься голосування, слід провести зустрічі для мешканців, під час яких будуть представлені і обговорені ті проекти, які з позитивним результатом пройшли етап перевірки. Перебіг таких зустрічей може бути різний – це може бути, наприклад, презентація проектів їх авторами або ж організація біржи/ярмарку проектів в рамках проведення інших, більш масштабних заходів (наприклад, місцевого свята/фестивалю).

Добрі практики:

- Громадський бюджет м. Черкаси 2016 рік: графік зустрічей та особливості <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/files.php?s=34&s1=395>

6.7. Перевірка проектів

Перевірка проектів, поданих мешканцями в рамках процесу партиципаторного бюджетування, та їх прийнятність повинні зводитись до необхідного мінімуму, а саме – законності і можливої реалізації органами місцевого самоврядування проектів, обраних мешканцями (їх приналежність до переліку власних завдань міста, реалізація на території, що є власністю міста, відповідність до діючих стратегічних документів та планів просторового благоустрою тощо). Більш детальна оцінка пропозиції – її пріоритетності, придатності для громади тощо – повинна здійснюватися мешканцями, згідно з головною ідеєю процесу партиципаторного бюджетування.

- Перевірка проектів повинна мати виключно формально-технічно-правовий характер, тобто, необхідно перевірити чи даний проект належить до сфери завдань міста, чи він не суперечить діючому законодавству (зокрема, нормативно-правовим актам місцевого самоврядування – планам просторового благоустрою чи стратегічним документам на місцевому рівні), а також чи вартість проекту не перевищує суми, виділеної на проекти в рамках партиципаторного бюджету в даній територіальній одиниці.
- У випадку відхилення проекту, працівники органу самоврядування, які здійснювали його перевірку, повинні обґрунтувати своє рішення і представити його громадськості (а також авторам проекту).
- Повний список проектів, які пройшли перевірку з позитивним результатом і були допущені до голосування, а також відхилених проектів (з поданням причини відхилення) після затвердження їх групою з питань партиципаторного бюджету повинні бути якомога швидше оприлюднені.

Добрі практики:

- Повний список проектів, поданих в рамках Бюджету громадських ініціатив м. Вінниці у 2016 році <http://gromada.vmr.gov.ua/Lists/InfoAbout/ShowContent.aspx?ID=4>

6.8. Вибір проектів для подальшої реалізації

Вибір проектів для подальшої реалізації повинен відбуватись шляхом загального голосування мешканців. Таке голосування повинно тривати довше, ніж у випадку загальних виборів (мінімум 7 днів) і проводитись як в своїй традиційній формі (в пунктах для голосування і шляхом заповнення надрукованих бланків), так і за посередництвом інтернету.

Добрі практики:

- Голосування за проекти Громадського бюджету м. Черкаси у 2015 році <http://rada.cherkasy.ua/ua/text.php?s=34&s1=384>
- «У Каневі визначили проекти-переможці в рамках конкурсу на фінансування за рахунок громадського бюджету» http://kanos.com.ua/NewsOpen/id_news_113989
- Результати голосування за проекти Бюджету громадських ініціатив м. Вінниці у 2016 році <http://gromada.vmr.gov.ua/Lists/News/ShowNews.aspx?ID=12>

6.9. Моніторинг

Передбачається, що процес партиципаторного бюджетування залучатиме мешканців не лише на стадії подання пропозицій проектів, а на весь період його реалізації – він сприятиме розвитку в мешканцях почуття співвідповідальності за процес, в рамках якого вони можуть безпосередньо вплинути на вигляд того, що їх оточує. Мешканців необхідно залучати вже на стадії обговорення потреб і аж до закінчення фактичної реалізації обраних пропозицій. Саме тому надзвичайно важливо, щоб участь мешканців в даному процесі не закінчувалася разом з передачею завдань для їх подальшої реалізації органам місцевого самоврядування, а

продовжувалась і мешканці могли в робочому порядку спостерігати за процесом реалізації і в певній мірі «контролювати» те, що відбувається з результатами їхньої участі – спостерігати за тим, як результати даної процедури набувають реального виміру і впливають на функціонування їхньої громади. Дуже важливо також, щоб моніторингу підлягав перебіг процедури, оскільки в такому випадку мешканці будуть впевнені, що беруть участь в процесі з чітко визначеними правилами і положеннями, і будуть знати причини прийняття тих чи інших конкретних рішень на різних етапах процесу.

- Моніторинг процедури партиципаторного бюджетування повинен відбуватись на двох рівнях:
 - безпосередньо на рівні перебігу партиципаторного бюджетування (в робочому порядку, в процесі реалізації чергових етапів процедури),
 - на рівні реалізації проектів, обраних в рамках процедури партиципаторного бюджетування.
- Моніторинг перебігу процесу партиципаторного бюджетування повинна здійснювати громадська моніторингова група, що складається з мешканців і/або незалежних експертів, обраних в рамках прозорості та чіткої спеціально розробленої для цього процедури.
- Кожний мешканець повинен мати доступ до інформації стосовно можливості отримання даних щодо стану реалізації проекту (залежно від способу функціонування органу місцевого самоврядування, існують різні можливості доступу – наприклад, один з координаторів/група збирає інформацію щодо реалізації усіх проектів або ж в кожному відділі/управлінні, залежно від типу проектів, буде визначено особу, яка надаватиме такого роду інформацію).
- Орган місцевого самоврядування несе відповідальність за реалізацію проектів, обраних в процесі голосування в рамках партиципаторного бюджету і повинен регулярно оприлюднювати інформацію про хід реалізації проектів, зокрема на своєму сайті.
- Про будь-які суттєві зміни форми проектів, які виникли на етапі їх реалізації, необхідно одразу повідомляти, а ще краще – узгоджувати їх з заявниками проектів.

Добрі практики:

- Громадський бюджет м. Черкаси, виконання проектів 2016 року <http://www.rada.cherkassy.ua/pser/grom/index.html>
- Інформація щодо реалізація громадських ініціатив у рамках Програми підтримки ініціатив жителів міста Луцька в 2015 році <http://www.lutskrada.gov.ua/realizaciya-iniciyatuv>

6.10. Оцінка процесу

Партиципаторний бюджет необхідно розглядати і планувати як процедуру, яка повинна бути бездоганною і якомога ефективнішою. Для вдосконалення процедури важливе значення матиме інформація стосовно того, як краще реагувати на місцеві проблеми і надавати мешканцям можливість максимально ефективно впливати на життя місцевої громади. Саме тому весь процес потребує оцінювання, як з точки зору організаційної ефективності, так і з точки зору досягнення попередньо визначених цілей.

- Оцінювання повинно відбуватись крок по кроку, тобто, тривати протягом усього процесу (наприклад, у формі накопичення даних щодо перебігу окремих етапів процесу).
- Оцінювання партиципаторного бюджету має здійснюватися на двох рівнях:
 - безпосередньо на рівні перебігу процесу – оцінка ефективності рішень, методів, інструментів, які використовувались на окремих етапах процедури (особливий акцент на цих елементах слід зробити під час першого року реалізації процесу),

- на рівні цілей процесу (особливий акцент на цих елементах слід зробити в наступні роки реалізації процесу).
- Заходи та дії в рамках оцінювання повинні проводитись як за участю організаторів і причетних до процесу осіб (групи, державних службовців, залучених на різних етапах процесу), так і безпосередньо учасників процесу (мешканців), оскільки такий підхід дозволить оцінити процес з різних сторін.
- Результатом оцінювання повинні стати рекомендації щодо змін і виправлень, які необхідно внести до процедури – організатори партиципаторного бюджету повинні бути відкритими і передбачити можливість внесення змін в правилах і положеннях стосовно перебігу процесу на наступні роки.

Добрі практики:

- «Чернігівців запрошують взяти участь у анкетуванні щодо оцінювання бюджету участі» <http://pik.cn.ua/20881/chernigivtsiv-zaproshuyut-vzyati-uchast-u-anketuvanni-shchodo-otsinyuvannya-byudzhetu-uchasti/>
- Результати анкетування щодо реалізації 3 етапів Громадського бюджету у м. Черкаси в 2015 році <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/newsread.php?view=11251&s=34&s1=37>

Додатки

Додаток 1. Перелік міст, які впроваджують Громадські бюджети у Польщі

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проектів	Загальна вартість проектів	К-ть позитивно верифікованих проектів	К-ть проектів відібраних на голосуванні
Aleksandrów Łódzki	2015	29783	2015	budzet.aleludzki.pl	2	12	800000	122		65	13
Barcin	2015	14900	2015	http://www.barcin.pl/strona-109-budzet_obywatelski.html	0.06	22.54	370000	22		18	5
Belchatów	2015	59000	2013	www.decydujemy.belchatow.pl	0.8	19	1500000	39	11900000	26	5
Białystok	2015	295459	2013	www.bialystok.pl	1.4	17	20000000	105		57	39
Białystok	2014	295401	2013	http://www.bialystok.pl/1282-budzet-partycypacyjny-2015/default.aspx	0.73	21	12000000	102	brak danych	56	15
Bielawa	2015	30000	2015	www.bielawa.pl	1	15	80000	23		12	2
Bielsk Podlaski	2015	24975	2014	http://www2.bielsk-podlaski.pl/	0.58	11.02	400000	18	1634790	14	7
Bielsk Podlaski	2014	26336	2014	http://www.bielsk-podlaski.pl	0.76	11.94	500000	23	3145804	17	1
Bielsko-Biała	2014	172560	2013	http://www.obywatelskibb.pl	0.25	6.5	3750000	79	brak danych	61	33
Błonie	2014	20500	2014	http://www.blonie.pl	1.04	8	1000000	54	brak danych	34	23
Bobolice	2014	9442	2013	http://www.bobolice.pl/Budzet-Obywatelski---2015r/1992	0.6	40	210000	20		9	6
Boguchwała	2015	20000	2013	www.boguchwala.pl	1.47	26	850000	33	1650000	30	17
Busko-Zdrój	2014	32216	2014	www.urmig.busko.pl	0.9	15	1000000	35	3250000	10	6
Bydgoszcz	2015	357652	2012	www.bydgoszcz.pl/budzetobywatelski	0.3	9.8	5000000	289		152	33
Bydgoszcz	2014	358614	2012	http://www.bydgoszcz.pl/inicjatywylokalne	0.3	5.6	5000000	300	brak danych	190	54
Bytom	2015	157583	2014	http://www.bytom.pl	0.3	6	2000000	71		33	13
Bytom	2014	159617	2014	http://www.bytom.pl	0.3	12	2000000	169	brak danych	138	23
Bytów	2015	24552	2014	WWW.bytow.com.pl	1	15.9	700000	24	2273963	19	7
Bytów	2014	24500	2014	http://bytow.com.pl	1		700000	26	2164718	16	8
Chełm	2015	63455	2014	www.chemn.pl	0.7	5.22	2000000	265		73	5
Chełm	2014	64015	2014	http://www.umchemn.bip.lubelskie.pl/index.php?id=148	0.73	4.56	2000000	266	brak danych	85	11
Chojna	2013	13807	2013		0.94		500000	26		26	3

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проектів	Загальна вартість проектів	К-ть позитивно верифікованих проектів	К-ть проектів відібраних на голосуванні
Chorzów	2014	103000	2013	http://www.chorzow.eu/czym-jest-budzet-partycypacyjny.html	0.5	brak danych	2100000	600	brak danych	79	7
Ciechanów	2014	46000	2014	http://www.umciechanow.pl/konsultacje_spoeczne_ciechanow/konsultacje_spoeczne.html	0.6	5	1000000	22	brak danych	18	12
Cieszyn	2015	34352	2014	http://bip.um.cieszyn.pl/Finanse/Budzet_obywatelski/Budzet_obywatelski_2016	0.2	12	300000	34		25	7
Cieszyn	2014	34352	2014	http://bip.um.cieszyn.pl/Finanse/Budzet_obywatelski	120	5	300000	15		9	2
Czarnków	2014	10982	2014	http://budzetobywatelski.czarnkow.pl	0.7	40	200000	8	brak danych	6	1
Czempin	2015	11295	2015	www.czempin.pl	0.12	13	40000	21		19	2
Czersk	2015	21112	2014	www.czersk.pl	1.02		750000	43	2205565	36	19
Czersk	2014	16426	2014	http://www.czersk.pl	1	43,74	750000	46	2383929	44	16
Czerwonak	2014	26013	2014	http://czerwonak.pl/budzetobywatelski/	8	11	800000	40	brak danych	11	8
Częstochowa	2014	223776	2014	http://www.konsultacje.czestochowa.pl	1	6,6	5738869	532	brak danych	259	72
Człuchów	2015	13681	2014	www.czuchow.eu	0.22	16.7	100000	14	705300	12	1
Człuchów	2014	13921	2014	http://czuchow.eu/pl/page/cz%C5%82uchowski-bud%C5%BCet-obywatelski-2015	0.22	16	100000	13	670300	12	1
Darłowo	2014	13473	2014	www.budzet.darlowo.pl	0.37	15.3	200000	21	734226.86	16	5
Darłowo	2014	14308	2014	http://www.budzet.darlowo.pl	0.12	16	100000	11	678768.41	9	5
Dąbrowa Górnicza	2015	118751	2013	http://www.twojadabrowa.pl	0.76	25.15	8000000	247	25762684.44	164	70
Dąbrowa Górnicza	2014	120000	2013	http://www.twojadabrowa.pl	0.2	21	8000000	234	32627547.18	167	70
Elbląg	2014	119197	2012	http://www.budzetobywatelski.elblag.eu	0.45	brak danych	2500000	471	brak danych	143	9
Gdańsk	2015	11000000	2013	http://www.gdansk.pl/urzadz/budzet-obywatelski	0.6	9.09	11000000	281		210	65
Gdańsk	2014	440309	2014	http://www.gdansk.pl/budzet-obywatelski	0.42	10,13	11000000	180	brak danych	151	21
Gdynia	2015	247820	2014	bo.gdynia.pl	0.35	20	4597796	222	20212964.32	179	40

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проєктів	Загальна вартість проєктів	К-ть позитивно верифікованих проєктів	К-ть проєктів відібраних на голосуванні
Gdynia	2014	247792	2014	http://www.gdynia.pl/budzetobywate-iski	0.24		3000000	308		243	41
Gliwice	2015	174137	2013	https://gliwice.eu/samorzad/budzet-miasta/budzet-2016-glosowanie	0.2	4	2500000	154		36	5
Głogów	2015	66764	2014	www.glogow.pl	1	20.5	2500000	55	6230387	38	21
Głogów	2014	66764	2014	http://glogow.um.gov.pl	1	11	2000000	64		38	17
Głogów Małopolski	2015	19320	2014	www.glogow-mlp.pl	0.15	2	100000	14	400000	14	6
Głogów Małopolski	2014	19100	2014	http://www.glogow-mlp.pl	0.18	70	100000	21	420000	21	4
Kędzierzyn- Kozle	2015	58890	2012	www.kedzierzynkozle.pl	0.5	8	1000000	65		60	20
Gniezno	2015	66000	2014	budzetobywate-iski.gniezno.eu	0.23	8.95	500000	34		23	7
Gorlice	2014	28219	2013	http://www.gorlice.pl	0.74	13.95	600000	17	brak danych	16	2
Gorzów Wielkopolski	2014	124145	2012	http://www.gorzow.pl/przystan/budzet-obywate-iski	0.39	40.44	2000000	228		121	5
Gostyń	2015	27737	2013	www.gbo.gostyn.pl	1.2	35.25	1000000	46		27	7
Gostyń	2014	27743	2013	http://www.gostyn.pl	1.22	30	1000000	72	13232440,25	56	4
Góra Kalwaria	2014	25629	2013	www.gorakalwaria.pl	0.46	7	400000	10	1568000	4	1
Grajewo	2015	21904	2014	budzet.um.grajewo.pl	0.17	17	110000	14		8	1
Grajewo	2014	21000	2014	http://budzet.um.grajewo.pl/	0.15	24	100000	18	brak danych	15	1
Grodzisk Wielkopolski	2014	19500	2014	www.grodzisk-wlkp.pl	0.36	10.48	200000	48	2000000	12	4
Grudziądz	2015	93411	2014	www.haszgru.pl/civicbudget/69	0.42	14.2	2000000	95	7807772,94	83	22
Grudziądz	2014	93441	2014	http://www.haszgru.pl/civicbudget/69	0.36	6	2000000	113	8454834	87	22
Hajnówka	2014	21400	2014	hajnowka@hajnowka.pl	0.2	13.44	120000	10	293393	6	3
Jarocin	2014	45177	2013	www.jarocin.pl	1	39	1000000	35		20	7
Jarostaw	2014	85100	2014	http://www.jarostaw.pl	0.56	8	600000	33	3000000	11	3
Jarostaw	2015	37719	2014	www.jarostaw.pl	0.54	30.27	600000	32	6051000	21	3
Jaworze	2015	7022	2015		0.28	3.75	100000	7	121400	7	4
Jerzmanowice -Przegonia	2015	10550	2015		0.4	10	120000	15		14	8
Jerzmanowice -Przegonia	2014	10500	2014	www.decdujmyrazem.org.pl	4	10	120000	15		14	8
Kalisz	2015	101000	2014	www.bo.kalisz.pl	1.07	10	5000000	164	35000000	118	50

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проектів	Загальна вартість проектів	К-ть позитивно верифікованих проектів	К-ть проектів відібраних на голосуванні
Kargowa	2014	5807	2014	http://www.kargowa.pl	1	0,04	200000	9	1130500	9	1
Katowice	2015	20000000	2014	www.BO.katowice.eu	1.06	6.77	20000000	335	86167444.38	241	119
Katowice	2014	296503	2014	http://www.katowice.eu/urzad-miasta/budzet-obywatelski	0.5	4,4	10000000	326	56129238,41	202	86
Kędzierzyn-Koźle	2014	59988	2013	http://www.kedzierzynkozle.pl/bip/in dex.php?t=200&fid=7691	0.5		1000000	59		33	1
Kętrzyn	2015	27451	2013	budzetobywatelski.miastoketrzyn.pl		3.5	1000000	54	6718263	17	10
Kęty	2013	34211	2013	www.budzetobywatelski.kety.pl	3.96	33	3421100	106		93	31
Kęty	2015	34331	2013	www.budzetobywatelski.kety.pl	4	20	1029930	48		96	22
Kielce	2015	199870	2013	http://budzetobywatelski.kielce.eu/	0.5	48	5584300	147	55383000	96	16
Kielce	2014	199870	2013	http://budzetobywatelski.kielce.eu	0.47	59	5480980	130	60150000	65	22
Kolobrzeg	2014	44076	2014	http://www.kolobrzeg.pl	0.2	6	500000	50	brak danych	15	3
Konin	2015	77000	2014	www.kbo.konin.pl	0.5	10	2000000	124	22000000	93	32
Konin	2014	76930	2014	http://www.kbo.konin.pl	0.5	3,6	2000000	83	brak danych	53	14
Koszalin	2015	102227	2013	www.obywatelski.koszalin.pl	0.29	20	1500000	73		20	10
Koszalin	2014	109170	2013	http://obywatelski.koszalin.pl	0.3	60	1500000	67	brak danych	20	7
Kościerzyna	2015	22752	2013	miastokoscierzyna.pl	0.5	5.2614	420000	57	836147.45	38	19
Koźuchów	2015	16100	2015	www.kozuchow.pl	1	25	50000	11	257853	9	1
Kórnik	2015	23589	2013	http://kornik.pl/bogk	0.52	20	700000	28	3223786	25	4
Kórnik	2014	22641	2014	http://www.kornik.pl/bogk	0.4	30	500000	131	brak danych	55	1
Kraków	2014	761873	2014	www.budzet.krakow.pl	0.11	10	4500000	656		436	68
Kraków	2015	761900	2013	www.budzet.krakow.pl	0.34	7.5	14045000	622		467	98
Krasnystaw	2015	19800	2014	http://www.krasnystaw.pl/strona/index.php?option=com_content&view=article&id=1970:zachedamy-doglosowania-na-zadania-zgloszone-do-budzetu-obywatelskiego-na-2016-rok&catid=2&Itemid=161	0.84	16	510000	18	1648953.83	13	7
Krasnystaw	2014	19800	2014	http://www.krasnystaw.pl/strona/index.php?option=com_content&view=article&id=1547:zadania-do-realizacji-w-ramach-budzetu-obywatelskiego-juz-wybrane&catid=2&Itemid=161	0.88	7	500000	15	954998	8	8
Kraśnik	2013	36000	2013	www.krasnik.eu	2	12.98	2000000	115		109	8
Kutno	2015	46000	2014	http://budzetobywatelski.kutno.pl/	0.67	34	1000000	52	3882390	49	14

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проектів	Загальна вартість проектів	К-ть позитивно верифікованих проектів	К-ть проектів відібраних на голосуванні
Kutno	2014	46000	2014	http://www.budzetobywatelski.kutno.pl/page/	0.7	11	1063570	60	4	24	12
Legnica	2015	97179	2013	www.lbo.legnica.eu	2	15	2200000	87		63	11
Leszno	2015	64000	2014	www.bip.leszno.pl	0.1	10	800000	11	1089000	9	3
Lębork	2014	27579	2014	http://www.lbo.lebork.pl/	0.7	4,67	1000000	46	10862929,62	23	7
Łędziny	2015	16192	2014	www.ledziny.pl	20.81	20,81	250000	20	1662246,76	17	3
Lublin	2015	360000	2014	www.obywatelski.lublin.eu	1	24	15000000	210	37358448,2	166	25
Lublin	2014	340000	2014	http://www.obywatelski.lublin.eu	0.5	20	10000000	333	brak danych	237	30
Łomża	2014	60000	2013	http://www.lomza.pl	0.3	15	1000000	24	2400000	24	8
Łódź	2014	718960	2013	http://www.um.lodz.pl , http://www.budzet.dlodzi.info	1	24,31	40000000	871	494108515,5	751	65
Marki	2015	29500	2013	http://www.marki.pl/www/tag-budzet_obywatelski	0.6	10	600000	32	2997100	24	5
Mragowo	2015	22000	2013	www.mragowo.pl	0.6	9	400000	23		17	3
Mragowo	2014	21722	2013	http://www.mragowo.pl	0.5	26	300000	16	brak danych	12	2
Niepołomice	2015	25457	2015	http://www.lepszeniepolomice.pl/	1	30	1000000	136		115	58
Nowy Dwór Gdański	2014	17708	2011	http://miastonowdwor.pl/	0.11		60000	13	178193,84	13	4
Nowy Targ	2014	32800	2014	http://obywatelski.nowytag.pl/	1	14	1000000	88	7584194	78	13
Nysa	2015	56479	2014	www.nysa.eu	0.4	26	600000	39		24	4
Olkusz	2014	49022	2014		0.7	39	1000000	86	brak danych	63	11
Olsztyn	2015	3530000	2013	www.obo.olsztyn.eu	0.03	35	3530000	201		140	30
Olsztyn	2014	176000	2013	http://www.obo.olsztyn.eu	0.2	4,8	2150000	160	78036877,42	102	33
Opole	2014	120031	2014	http://www.opole.pl/dzial/samorzad/inanse/budzet-obywatelski/	0.3		2000000	139		97	3
Ostrowiec Świętokrzyski	2015	72000	2015	http://www.um.ostrowiec.pl/dla-mieszkanca/budzet-obywatelski.html	0.08	3,68	150000	57	2064449	55	5
Paczków	2015	100000	2015	www.paczkow.bip.net.pl	0.26	25	100000	21		14	100000
Parczew	2014	15117	2014	www.parczew.com	0.4	9	250000	19	3524694	15	1
Pastłęk	2014	19760	2014	http://paslek-um.bip-wm.pl/public/get_file_contents.php?id=272965	0.5	28	300000	15		12	4
Piekary Śląskie	2014	54843	2014	http://obywatelski.piekary.pl/	0.81	21,21	1500000	119	brak danych	101	14
Piła	2014	74609	2013	http://www.konsultacjespoleczne.pil	1		3000000	308	176000000		

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проектів	Загальна вартість проектів	К-ть позитивно верифікованих проектів	К-ть проектів відібраних на голосуванні
Piła	2015	74609	2013	http://www.konsultacjespoleczne.pil.a.pl	1.36	19.9	3000000	290	187000000	133	24
Piotrków Trybunalski	2014	76000	2014	http://www.bip.piotrkow.pl/upload/201405281331175xprn45fyfxt.pdf	0.27		1089000	44		24	5
Piotrków Trybunalski	2015	76000	2014	http://www.piotrkow.pl/	0.27	3.28	1200000	37		22	4
Plock	2014	122000	2014	http://www.mojemiesto.plock.eu	0.63	2	5000000	74	19998297.77	58	17
Plock	2015	122000	2012	http://mojemiesto.plock.eu/	0.62	2.51	5000000	54		31	15
Poznań	2014	530000	2011	http://www.poznan.pl/konsultujemy	0.3	13	10000000	207	brak danych	30	6
Przemysł	2014	65300	2013	http://www.przemysl.pl	0.43	30	1500000	30	brak danych	20	6
Przemysł	2015	64416	2013	www.przemysl.pl	0.48	18.3	1500000	33		19	5
Pszczyna	2014	50807	2013	http://www.obywatelski.pszczyna.pl	1.34	71	2000000	101	brak danych	85	15
Pszczyna	2015	50782	2013	www.obywatelski.pszczyna.pl	1.4	7.4	2000000	79	2359320.19	72	60
Puławy	2014	48436	2013	http://www.um.pulawy.pl/zakladka-Budzet-Obywatelski-Miasta-Pulawy	0.798	10,8	1700000	91	brak danych	36	8
Radom	2014	218466	2012	http://konsultacje.radom.pl	0.436		4200000	143		89	15
Radom	2015	210181	2012	https://konsultacje.radom.pl	0.51	7.03	4800000	190		91	20
Rawa Mazowiecka	2015	17711	2015	http://www.rawamazowiecka.pl/2214_budzet-obywatelski.html	0.3	2	100000	13		3	3
Rawicz	2014	29670	2013	http://rawicz.pl/nasze-miasto/budzet-obywatelski-gmina-rawicz.html	0.5	30	375363	24		24	2
Rawicz	2015	29600	2013	http://rawicz.pl/nasze-miasto/budzet-obywatelski-gmina-rawicz.html	0.75	32.8	600000	48	6165848.92	35	9
Ruda Śląska	2014	136117	2013	http://www.rudaslaska.pl/budzet-obywatelski	0.36	2,7	2375000	44	brak danych	29	18
Ruda Śląska	2015	134824	2013	http://www.rudaslaska.pl/budzet-obywatelski	0.4	5.4	2650000	66	10160352.94	33	14
Rumia	2014	45603	2014	http://www.um.rumia.pl	0.16	6,93	1500000	47	brak danych	15	6
Rumia	2015	45598	2014	http://um.rumia.pl/dla-mieszkancow/budzet-obywatelski/	1.12	5.7	1500000	36	2108565	25	20
Rybnik	2015	133302	2013	www.rybnik.eu	0.41	11	3000000	92	10849149.68	60	34
Rybnik	2014	140094	2013	http://www.rybnik.eu	0.3		2000000	59		44	28
Rzeszów	2014	151716	2013	http://www.rzeszow.pl		50	6500000	98		51	6

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проєктів	Загальна вартість проєктів	К-ть позитивно верифікованих проєктів	К-ть проєктів відібраних на голосуванні
Sandomierz	2015	23888	2015	www.um.sandomierz.pl	0.008	6.8	800000	10		6	5
Siemianowice — Śląskie	2015	65269	2013	www.siemianowice.pl	1	1	2000000	88		55	21
Siemiatycze	2015	14896	2014		0.25		100000	2	75370		1
Skiernewice	2014	48548	2014	www.skiemiewice.eu	0.8	2.99	1500000	29		20	12
Ślupsk	2015	90802	2013	www.slupsk.wybiera.pl	0.47	4.8	2000000	72		12	5
Sochaczew	2014	37480	2013	http://www.obywatelski.sochaczew.pl	1	10	2100000	46	brak danych	31	1
Sopot	2014	35266	2011	http://www.sopot.pl/bosopot	1.48	15,14	4000000	217	brak danych	111	24
Sosnowiec	2014	210249	2014	http://www.konsultacje.sosnowiec.pl	0.638	14,5	5000000	175	37000000	139	23
Starachowice	2015	50679	2014	www.starachowice.eu	0.8	6.03	1200000	34	4528000	28	10
Starachowice	2014	50551	2014	http://www.starachowice.eu	0.85	7,06	1200000	83	12300000	74	4
Stargard	2014	69900	2014		0.66	17,5	1500000	141	brak danych	76	8
Szczeciński											
Strzelce Krajeńskie	2014	11000	2014	http://www.strzelce.pl	1	10	500000	15	brak danych	15	4
Suwalki	2014	69000	2013	http://um.suwalki.pl/dla-mieszkanca/budzet-obywatelski-suwalk/	0.33	20	1000000	39	brak danych	33	3
Swarzędz	2015	48000	2015	www.swarzedz.pl/bogs	1	20	1500000	44		21	6
Szamotoły	2015	29656	2015	http://www.szamotouly.pl	0.55	7,3	500000	9	2106161,96	6	1
Szczecin	2014	372252	2013	http://www.konsultuj.szczecin.pl	0.22	13	5000000	184	brak danych	143	9
Szczytno	2014	24500	2014	http://www.e-szczytno.eu	0.26	20	200000	12	1810000	12	1
Świebodzice	2014	23421	2013	http://swiebodzice.pl/strony_2/oferta_inwestycyjna_budzet_partycypacyjny.htm	0.61	100	400000	24	brak danych	24	17
Świecie	2015	32000	2015	budzetobywatelski@swiecie.eu	0.7	10	1000000	43	5386999,78	30	7
Świętochłowice	2014	51722	2013	www.twoje.swieochlowice.pl	0.18	4.8	350000	72		12	5
Świnoujście	2015	38600	2014	http://www.swinoujscie.pl/pl/content/s/content/126/8965	1	26	2500000	24		20	5
Tarnów	2014	112000	2011	http://www.tarnow.pl/Miasto/Budzet-Obywatelski-2015/	0.64	30	3500000	78	17000000	54	15
Tczew	2015	58504	2014	www.bo.tczew.pl www.wrotatczewa.pl	0.51	13,31	1000000	68		51	29
Toruń	2014	190895	2013	http://www.torun.pl/bp	1	14	6580000	239	brak danych	185	53

Місто	Рік ПБ	К-ть мешканців	Рік початку ПБ	Інформація у Інтернет	ПБ у % до бюджету	Голосування, %	Сума ПБ, зл.	Кількість поданих проектів	Загальна вартість проектів	К-ть позитивно верифікованих проектів	К-ть проектів відібраних на голосуванні
Tuchów	2014	18175	2014	http://www.tuchow.pl/dla-mieszkancow/budzet-obywatelski/	0.038	44	200000	16	1039000	14	2
Tychy	2014	123000	2014	http://www.razemychy.pl	0.8	16,33	5000000	174	17082794	121	41
Wałbrzych	2014	110118	2013	https://wbp.um.walbrzych.pl/	0.77		5000000	100		94	17
Warszawa	2014	1724404	2013	http://www.twojbudzet.um.warszawa.pl	0.2		26237266	2236		1377	336
Warszawa	2015	1735442	2014	www.twojbudzet.um.warszawa.pl		9,98	51215551	2333	374880798.6	1464	644
Wąbrzeźno	2014	12350	2014	http://www.wabrzezno.com	0.7	25,65	300000	38	4363750	24	3
Wąbrzeźno	2015	13684	2014	www.budzetobywatelski.wabrzezno.com	0.7		300000	15	1552500	13	7
Wągrowiec	2014	25000	2014	http://www.wagrowiec.eu	0.48	26	340000	9	1045587,27	9	2
Wągrowiec	2015	25000	2014	www.wagrowiec.eu	0.4	19	300000	12	1229531.76	7	2
Wieliczka	2014	53429	2014	http://wbo.wieliczka.eu/	0.61	16	1200000	47	brak danych	20	3
Wolomin	2015	50000	2014	http://www.wolomin.org		10	1000000	108	73000000	30	12
Wrocław	2014	636000	2013	http://www.wroclaw.pl/wbo	0.7	30	20000000	493		300	89
Zabrze	2015	177188	2014	http://www.um.zabrze.pl/mieszkanczy/budzet-partycypacyjny/2015-0	0.35	17	3000000	146	28004169.06	108	13
Zamość	2014	64288	2014	http://www.budzetobywatelski.zamo-sc.pl	0.5	70	1600000	60	brak danych	50	16
Zamość	2015	64029	2014	www.budzetobywatelski.zamosc.pl	0.5		1600000	45	450000	38	16
Zduńska Wola	2014	42347	2013	http://www.zduńskawola.pl	0.8	34	1000000	35	5206340	27	9
Zielona Góra	2014	137961	2012	http://www.zielona-gora.pl	0.96	24	6000000	303	brak danych	220	27
Żory	2015	59000	2013	http://www.zory.pl/aktualnosci/89-aktualnosci-komunikaty/766-bud%C5%BCet-obywatelski-2015-oddaj-q%C5%82os-na-najlepszy-projekt.html	0.3	1,5	500000	26	brak danych	3	1

Додаток 2. Перелік міст, які впроваджують Громадські бюджети в Україні

Місто	Рік	Сума, грн.	Вік автора проекту, мінімальний	Кількість підписів на підтримку проекту	Голосування, вік мінімальний	Кількість осіб, які проголосували	Кількість проектів			Інтернет ресурс
							Поданих	Допущених до голосування	Відібраних до реалізації	
Полтава	2016	1 500 000,00	16	15	16	Електронне – 2493 Паперове - 4575 Всього - 7068	58	54	12	http://www.rada-poltava.gov.ua/people/participator/
Суми	2016	5 000 000,00	16	15	16	Електронне - 550 Паперове – 596	75	59	17	https://smr.gov.ua/uk/dokument/partisi-patornij-byudzhet.html http://pb.smr.gov.ua/
Чернівці	2016	7 000 000,00	16	50	16	Голосування до 01.11.2016р.	58	37	10	https://gb.city.cv.ua/
Львів	2016	16 000 000,00	16	50	16	23 000	265	200	35	https://lviv.pb.org.ua
Житомир	2016	9 103 183,55	16	10	16	Тільки паперове - 4223	67	56	11	http://gtromada.zt-rada.gov.ua/
Черкаси	2015	5 000 000,00	16	10	16	15.09.2015-14.10.2015 - 5065 голосів, в т.ч. електронно - 2338 голосів, паперово- 2727 голосів.	54	39	6	http://www.rada.cherkasy.ua/ua/section.s.php?s=34
Черкаси	2016	10 000 000,00	16	10	16	1.11.2016-14.11.2016 Електронне: 9908 Паперове: 11476 Всього: 21384	108	70	11	http://www.rada.cherkasy.ua/ua/section.s.php?s=34
Ужгород	2016	3 500 000,00	16	0	16	Орієнтовно з 10.11.2016 до 10.12.2016	72	70	12	
Чернігів	2015	4 800 000,00	з 18 років	15	18	11 633	73	56	17	http://www.chernigiv-rada.gov.ua/budget/docs
Чернігів	2016	6 489 339,00	з 16 років	15	16	20 203	75	61	29	http://www.chernigiv-rada.gov.ua/budget/docs
Кременчук	2016	1 100 000,00	з 16 років	15	16	орієнтовно 07.11.2016-06.12.2016	70	69	11	https://budget.kremen.org.ua
Прилуки	2016	1 500 000,00	з 16 років	15	16	голосування до 02.11.2016 року	39	36	13	www.pryluky.cg.gov.ua
Тетіїв	2016	800 000,00	з 16 років	15	16	голосування з 1.12.2016-9.12.2016року паперове та електронне	56	50	10	

Місто	Рік	Сума, грн.	Вік автора проекту, мінімальний	Кількість підписів на підтримку проекту	Голосування, вік мінімальний	Кількість осіб, які проголосували	Кількість проектів			Інтернет ресурс
							Поданих	Допущених до голосування	Відібраних до реалізації	
Ромни	2016	250 000,00	з 16 років	10	16	425	16	15	6	http://romny.osp-ua.info/?ch=3&fl=mbudj_hb
Ромни	2016	1 000 000,00	з 16 років	10	16	орієнтовно голосування з 26.11.2016 до 04.12.2016	21	20	11	http://romny.osp-ua.info/?ch=3&fl=mbudj_hb
Вінниця	1 півр. 2016	5 000 000,00	з 16 років	10	16	з 1 по 11 квітня проголосувало 14621 вінничан, за великі-8580, за малі-6041	174	80	12	http://gromada.vmr.gov.ua
Вінниця	2 півр. 2016	6 500 000,00	з 16 років	10	16	з 1 по 10 жовтня 2016р. зареєстровано 43 509 голосів. Визнані дійсними 29 839 голосів, за великі проекти-18 280 голосів, за малі-11 559 голосів.	97	59	12	http://gromada.vmr.gov.ua
Тростянець Сумської області	2016	850 000,00	не визчено	0	16		40	35	13	http://trostyanets-miskrada.gov.ua/
Бердичів	2016	600 000,00	від 16	10	16	21.11. - розпочинається процес подачі проектів і триватиме до лютого 2017. Голосування - у березні	0	0	0	http://gromada.berdychiv.com.ua
Ірпінь	2016	1 000 000,00	від 16	10	9	загалом проголосувало 2664 (в .т.ч. в паперовому 1856, в електронному 808)	92	67	13	http://imr.gov.ua/gromadskij-byudzhet-irpin
Канів	2016 I півр	300 000,00	від 16	10		310 (245 електронне, 65 - паперове)	12	10	5	http://kaniv-rada.gov.ua/pages.php?s=28
Канів	2016 II півр	450 000,00	від 16	10		9524 (9149 - електронне, 375 – паперове)	27	26	6	http://kaniv-rada.gov.ua/pages.php?s=28
Бердянськ	2016	1 500 000,00	з 16 років	30	з 16 років	Голосування розпочнеться 16.01.2017 р.	69			https://berdiansk.pb.org.ua

Публікація видана в рамках проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади. Зміст публікації є виключно думкою авторів та необов'язково відображає офіційну позицію Міністерства міжнародних справ Канади.

ПРОМІС в соціальних медіа:

@PLEDDG1

pleddgproject

PLEDDG Project

PLEDDG Project

ПРОЕКТ «ПАРТНЕРСТВО ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСТ»

вул. Щекавицька, 30/39, офіс 27, Київ, 04071

тел.: +38 044 2071282

факс: +38 044 2071283

e-mail: office@pleddg.org.ua

www.pleddg.org.ua